

Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

**Smjernice Odbora ministara
Vijeća Europe
o pravosuđu prilagođenom djeci**

*koje je donio Odbor ministara
Vijeća Europe
17. studenog 2010
i obrazloženje*

Program Vijeća Europe
“Izgradnja Europe za djecu i s djecom”

www.coe.int/children

Izdavaštvo Vijeća Europe

Englesko izdanje:

*Guidelines of the Committee of Ministers of the Council of Europe
on child-friendly justice*

ISBN 978-92-871-7274-7

Umnožavanje tekstova iz ove publikacije dozvoljeno je uz navođenje punog naslova i izvora, točnije Vijeća Europe. Ako se namjeravaju koristiti u komercijalne svrhe ili ih se namjerava prevesti na jezik koji nije službeni jezik Vijeća Europe, molimo obratite se na e-adresu publishing@coe.int.

Program Vijeća Europe "Izgradnja Europe za djecu i s djecom" uveden je kako bi osigurao i promicao ljudska prava djece i zaštitio djecu od svih oblika nasilja.

www.coe.int/children

Oblikovanje naslovnice i prijelom: Documents and Publications Production Department (SPDP), Vijeće Europe
Ilustracije : EricPuybaret

Izdavaštvo Vijeća Europe
F-67075 Strasbourg Cedex
<http://book.coe.int>

ISBN 978-92-871-7584-7
© Vijeće Europe, Ožujak 2014
Tiskano u Vijeću Europe

Sadržaj

Predgovor	7
------------------------	---

Prvi dio – Smjernice Odbora ministara Vijeća Europe o pravosuđu prilagođenom djeci	11
---	----

Smjernice	13
------------------------	----

Preambula	13
------------------------	----

I. Opseg i svrha	16
-------------------------------	----

II. Definicije	16
-----------------------------	----

III. Temeljna načela	17
-----------------------------------	----

A. Sudjelovanje	17
------------------------------	----

B. Najbolji interesi djeteta	17
---	----

C. Dostojanstvo	18
------------------------------	----

D. Zaštita od diskriminacije	18
---	----

E. Vladavina prava	18
---------------------------------	----

IV. Pravosuđe prilagođeno djeci prije, tijekom i nakon sudskog postupka	19
--	----

A. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci	19
--	----

1. Informacije i savjeti	19
--------------------------------	----

2. Zaštita privatnog i obiteljskog života	20
---	----

3. Sigurnost (posebne preventivne mjere)	21
--	----

4. Obuka stručnjaka	22
---------------------------	----

5. Multidisciplinarni pristup	22
-------------------------------------	----

6. Lišenje slobode	22
--------------------------	----

B. Pravosuđe prilagođeno djeci prije sudskog postupka	23
--	----

C. Djeca i policija	24
----------------------------------	----

D. Pravosuđe prilagođeno djeci tijekom sudskog postupka	25
1. Pristup sudu i sudskom postupku	25
2. Odvjetnik i zastupanje	25
3. Pravo biti saslušan i izraziti svoja stajališta	26
4. Izbjegavanje neosnovanog odugovlačenja	27
5. Struktura postupka, okruženje i jezik prilagođen djetetu	27
6. Dokazi / iskazi djece	28
E. Pravosuđe prilagođeno djeci po okončanju sudskog postupka	29
V. Promicanje drugih aktivnosti prilagođenih djeci	31
VI. Praćenje i procjena	32
Drugi dio –	
Obrazloženje	33
Opće primjedbe	35
Zašto jedan novi instrument?	35
Pozadina	36
Metoda rada	36
Postupak izrade nacrtu	37
Savjetovanje s dionicima	37
Savjetovanja s djecom i mladima	38
Struktura i sadržaj	39
Uvod	41
Obrazloženje	43
Preambula	43
I. Opseg i svrha	43
II. Definicije	43
III. Temeljna načela	44
A. Sudjelovanje	44
B. Najbolji interesi djeteta	47

C. Dostojanstvo	49
D. Zaštita od diskriminacije	49
E. Vladavina prava	50
IV. Pravosuđe prilagođeno djeci prije, tijekom i nakon sudskog postupka	51
A. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci	51
1. Obavijesti i savjeti	51
2. Zaštita privatnog i obiteljskog života	54
3. Sigurnost (posebne preventivne mjere)	56
4. Obuka stručnjaka	57
5. Multidisciplinarni pristup	58
6. Lišenje slobode	59
B. Pravosuđe prilagođeno djeci prije sudskog postupka	60
C. Djeca i policija	63
D. Pravosuđe prilagođeno djeci tijekom sudskog postupka	64
1. Pristup sudu i sudskom postupku	64
2. Odvjetnik i zastupanje	68
3. Pravo biti saslušan i izraziti svoja stajališta	69
4. Izbjegavanje nepropisnog odugovlačenja	73
5. Struktura postupka, okruženje i jezik prilagođen djeci	74
6. Dokazi / iskazi djece	77
E. Pravosuđe prilagođeno djeci nakon sudskog postupka	79
V. Promicanje drugih aktivnosti primjerenih djeci	82
VI. Praćenje i procjena	83

Predgovor

*Nemoj koračati ispred mene; možda te neću slijediti.
Nemoj koračati iza mene; možda neću voditi.
Koračaj uz mene i budi mi prijatelj.*

Pripisuje se Albertu Camusu

Razvod, posvojenje, migracije, nasilje. U današnje je vrijeme vjerojatno da će svako dijete na neki način doći u kontakt s pravosuđem. Za mnoge je to vrlo neugodno iskustvo, a moglo bi, i trebalo bi, biti drukčije jer bi se mogle ukloniti mnoge prepreke i izvori nepotrebnih neprilika. Iako su na međunarodnoj i europskoj razini uspješno postavljena ključna načela ipak se ne može reći da je pravda uvijek prilagođena djeci i mladima. Kao izravan odgovor na široke konzultacije koje je pokrenulo Vijeće Europe, djeca i mladi uistinu su izvijestili o velikom nepovjerenju u sustav, te istaknuli mnoge nedostatke kao što su zastrašujuće okruženje, nepostojanje informacija i objašnjenja primjerenih njihovoj dobi, slab pristup obitelji te postupci koji su ili predugački ili pak, suprotno, prebrzi.

Vijeće Europe donijelo je smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci upravo kako bi se pobrinulo da pravda uvijek bude prilagođena djeci, bez obzira tko su ona i što su učinila. Smatrajući da je prijatelj onaj tko dobro postupa prema tebi, tko ti vjeruje i kome možeš vjerovati, tko sluša ono što govoriš i koga ti slušaš, tko te razumije i koga ti razumiješ, kao i da pravi prijatelj ima hrabrosti reći ti kad griješiš i stati uz tebe kako bi ti pomogao pronaći rješenje, pravosuđe prilagođeno djeci treba nastojati ostvariti ove ideale.

Pravosuđe prilagođeno djeci ne smije “hodati” ispred djece; ono ih ne smije ostaviti iza sebe

Ono prema djeci postupa s dostojanstvom, poštovanjem, brigom i pošteno. Dostupno je, razumljivo i pouzdano. Sluša što djeca govore, ozbiljno shvaća

njihova mišljenja i brine se da budu zaštićeni i interesi onih koji se ne mogu izraziti (kao što su male bebe). Svoju brzinu prilagođava djeci: nije ni jako žurno ni razvučeno, nego razumno brzo. Namjera je smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci sve to osigurati, jamčiti da sva djeca imaju odgovarajući pristup pravdi i da se prema njima postupa s poštovanjem, na način koji se ne oglašuje na njihove potrebe.

Ljubaznost i prijateljski odnos prema djeci i njihova zaštita

Ponavljanje razgovora s djecom, zastrašujuće okruženje i postupci, diskriminacija: cijeli niz takvih postupaka povećava bol i traumu djece koja su možda već prošla kroz velike nevolje i potrebna im je zaštita. Pravosuđe prilagođeno djeci donosi olakšanje i ispravlja povrede. Ono ne nanosi dodatni bol i nevolje, ne povređuje prava djece. Iznad svega, od pristupa “djeca su na prvom mjestu” koristi trebaju imati djeca u dobi od 0 do 17 godina, bez obzira jesu li stranka u postupku, žrtva, svjedok ili počinitelj djela. Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci izrađene su kako bi zaštitile djecu i mladež od sekundarne viktimizacije u pravosuđu, i to njegovanjem holističkog pristupa djetetu koji se temelji na usklađenim više-disciplinarnim radnim metodama.

Ako pravosuđe prilagođeno djeci ne “korača” ispred djece, ono ne “korača” ni iza njih

Europa je bila svjedokom tragičnih propusta pravosuđa, kad je stajalištu djece dana nerazmjerna težina na štetu prava drugih stranaka i najboljih interesa same djece. U takvim je predmetima bolje postalo neprijateljem dobrog. Kao što izjavljuju sama djeca i mladi, pravosuđe prilagođeno djeci ne treba se pretjerano prijateljski odnositi prema njima niti pretjerano zaštitnički. No, ono ni ne ostavlja djecu samu s teretom donošenja odluka umjesto odraslih. Sustav prilagođen djeci štiti mlade od nevolja, brine se da imaju svoje mjesto i priliku reći što misle, pravilno uzima u obzir i tumači njihove riječi, bez ugrožavanja pouzdanosti pravde ili najboljih interesa djeteta. Osjetljiv je na dob, osmišljen prema potrebama djece i jamči pojedinačno prilagođen pristup bez stigmatiziranja ili označavanja djece. Pravda prilagođena djeci njeguje odgovoran sustav čvrsto usidren u stručnosti koja čuva dobro provođenje pravde i stoga nadahnjuje povjerenje među strankama i svima koji sudjeluju u postupku.

Pravosuđe prilagođeno djeci na strani je djece, nudeći im pomoć koju pružaju sposobni stručnjaci.

Pravosuđa diljem Europe puna su sposobnih i brižnih stvaratelja politika i stručnjaka pravne struke - sudaca, policijskih službenika, socijalnih radnika, zdravstvenih radnika, zagovaratelja prava djeteta, roditelja i osoba koje se brinu za djecu - koji su željni primiti i razmijeniti smjernice kako bi poboljšali svoj svakodnevni rad u najboljem interesu djece. Budući da su oni na prvoj liniji obrane dječjih prava, i da na dnevnoj osnovi mogu uistinu promijeniti stvari za djecu, ova publikacija sadrži, uz sam tekst smjernica, i obrazloženje u kojemu su dani primjeri sudske prakse Europskog suda za ljudska prava i konkretni primjeri dobre prakse koje su nadahnuli stručnjaci, namijenjeni stručnjacima koji rade s djecom u pravosuđu.

Donošenje smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci značajan je korak naprijed. Međutim, ova će zadaća biti završena tek kad se bude mogla vidjeti promjena u praksi. Da bi se to postiglo, od presudne je važnosti promicanje, širenje i praćenje smjernica, koje trebaju biti u podlozi izrade politika na nacionalnoj razini. Ključni međunarodni partneri kao što su Europska unija i UNICEF već sudjeluju u prvim koracima za promicanje smjernica, kao i određen broj nacionalnih činitelja i civilnog društva, koji među glavnim dionicima “daju gas” u podizanju svijesti o smjernicama.

Nadam se da će ova publikacija pružiti ohrabrenje i olakšati zadaću najširim mogućem krugu stručnjaka i osoba koje odlučuju o politici na lokalnoj razini koji su odgovorni da pravosuđe postane što je moguće više prilagođeno djeci.

Pravda treba biti prilagođena djeci. Ona ne smije hodati ispred njih jer je oni možda neće slijediti. Ne smije hodati iza djece jer ih ne treba opterećivati odgovornošću da oni vode. Ona samo treba hodati uz njih i biti njihov prijatelj.

Četrdeset sedam država članica Vijeća Europe usvojilo je smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci kao obećanje pravde i prijateljstva svakom djetetu. Sada je vrijeme za ulaganje svih napora kako bi se ispunilo to obećanje.

*Maud de Boer Buquicchio
zamjenica glavnog tajnika
Vijeće Europe*

Prvi dio

Smjernice Odbora ministara
Vijeća Europe o pravosuđu
prilagođenom djeci

Smjernice

(koje je usvojio Odbor ministara 17. studenog 2010. godine na 1998. sastanku zamjenika ministara)

Preambula

Odbor ministara

smatrajući da je cilj Vijeća Europe postići veće suglasje između njegovih država članica, osobito promicanjem donošenja zajedničkih pravila u pravnim stvarima;

uzimajući u obzir potrebu osiguranja djelotvorne provedbe postojećih obvezujućih općih i europskih standarda zaštite i promicanja dječjih prava, uključujući osobito:

- Konvenciju Ujedinjenih naroda o položaju izbjeglica iz 1951.;
- Međunarodni pakt o građanskim i političkim pravima iz 1966.;
- Međunarodni pakt o gospodarskim, socijalnim i kulturnim pravima iz 1966.;
- Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta iz 1989.;
- Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom iz 2006.;
- Konvenciju za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda (1950., ETS br. 5) (dalje: "EKLP");
- Europsku konvenciju o ostvarivanju dječjih prava (1996., ETS br. 160);
- Izmijenjenu Europsku socijalnu povelju (1996., ETS br. 163);
- Konvenciju Vijeća Europe o kontaktima s djecom (2003., ETS No. 192);
- Konvenciju Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (2007., ETS br. 201);
- Europsku konvenciju o posvojenju djece (2008., ETS br. 202);

uzimajući u obzir da je, kako je to zajamčeno EKLJP-om u skladu sa sudskom praksom Europskog suda za ljudska prava, pravo svake osobe na pristup pravdi i na pošteno suđenje, u svim njegovim sastavnicama (uključujući osobito pravo na obaviještenost, pravo na saslušanje, pravo na branitelja i pravo na zastupnika), potrebno u demokratskom društvu i jednako se primjenjuje na djecu, vodeći međutim računa o njihovoj sposobnosti oblikovanja vlastitih stajališta;

podsjecajući na mjerodavnu sudsku praksu Europskog suda za ljudska prava, odluke, izvješća i ostale dokumente ostalih ustanova i tijela Vijeća Europe, uključujući preporuke Europskog odbora za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kazne (CPT), kao i izjave i mišljenja Povjerenika Vijeća Europe za ljudska prava te razne preporuke Parlamentarne skupštine Vijeća Europe;

primajući na znanje razne preporuke Odbora ministara državama članicama u području dječjih prava, uključujući Preporuku Rec(2003)5 o mjerama zadržavanja tražitelja azila, Preporuku Rec(2003)20 o novim načinima postupanja s maloljetničkom delinkvencijom i ulogom pravosuđa za maloljetnike, Preporuku Rec(2005)5 o pravima djece koja žive u ustanovama za trajni smještaj, Preporuku Rec(2006)2 o Europskim zatvorskim pravilima, Preporuku CM/Rec(2008)11 o Europskim pravilima za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji podliježu sankcijama i mjerama te Preporuku CM/Rec(2009)10 o Političkim smjernicama o integriranim nacionalnim strategijama za zaštitu djece od nasilja;

podsjecajući na Rezoluciju br. 2 o pravosuđu prilagođenom djeci, donesenu na 28. Konferenciji europskih ministara pravosuđa (Lanzarote, listopad 2007.);

uzimajući u obzir važnost čuvanja dječjih prava preko instrumenata Ujedinjenih naroda kao što su:

- Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe (Pekinška pravila, 1985.);
- Pravila Ujedinjenih naroda za zaštitu maloljetnika lišenih slobode (“Pravila iz Havane”, 1990.);
- Smjernice Ujedinjenih naroda za prevenciju maloljetničke delinkvencije (Rijadske smjernice, 1990.);
- Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 2005.);

- Smjernicu glavnog tajnika Ujedinjenih naroda: Pristup UN-a pravosuđu za djecu (2008.);
- Smjernice Ujedinjenih naroda za odgovarajuću primjenu i uvjete alternativne skrbi za djecu 2009.);
- Načela koja se odnose na položaj i djelovanje nacionalnih ustanova za zaštitu i promicanje ljudskih prava (“Pariška načela”);

podsjecajući na potrebu jamstva djelotvorne provedbe postojećih obvezujućih normi koje se tiču dječjih prava, ne sprečavajući pri tom države članice da uvedu ili primijene više standarde ili povoljnije mjere;

upućujući na program Vijeća Europe “Izgradnja Europe za djecu i s djecom”;

prepoznajući napredak koji su države članice ostvarile u provedbi pravosuđa prilagođenog djeci;

bilježeći, međutim, postojeće prepreke za djecu u pravosuđu kao što su, među ostalim, nepostojeće, djelomično ili uvjetno pravo na pristup pravdi, raznolikost i složenost postupaka, moguća diskriminacija po raznim osnovama;

podsjecajući na potrebu sprječavanja moguće sekundarne viktimizacije djece u pravosuđu u postupcima u kojima ona sudjeluju ili ih pogađaju;

pozivajući države članice da istraže postojeće praznine i probleme te prepoznaju područja u koja bi se moglo uvesti načela i prakse pravosuđa prilagođenog djeci;

uzimajući u obzir stajališta i mišljenja djece čije mišljenje je zatraženo diljem država članica Vijeća Europe;

bilježeći da je cilj smjernica pridonijeti prepoznavanju praktičnih sredstava za ispravljanje postojećih nedostataka prava i prakse;

donosi sljedeće smjernice kako bi služile kao praktični alat za države članice u prilagodbi njihovih pravosudnih i nepravosudnih sustava konkretnim pravima, interesima i potrebama djece te poziva države članice da se pobrinu da one budu podijeljene širokom krugu svih tijela koja su nadležna ili na drugi način sudjeluju u ostvarivanju dječjih prava u pravosuđu.

I. Opseg i svrha

1. Smjernice se bave pitanjem mjesta i uloge, te stajalištima, pravima i potrebama djeteta u sudskom postupku, te alternativama takvom postupku.
2. Smjernice treba primjenjivati uvijek kada je vjerojatno da će djeca na neki način, iz bilo kojeg razloga i u bilo kojem svojstvu, biti dovedena u kontakt s nadležnim tijelima i službama koje sudjeluju u provedbi kaznenog, građanskog ili upravnog prava.
3. Smjernicama je cilj osigurati da u svakom takvom postupku sva prava djece, uključujući pravo na obaviještenost, zastupanje, sudjelovanje i zaštitu budu u cijelosti poštovana, uz dužno uzimanje u obzir razine zrelosti i razumijevanja djeteta te okolnosti predmeta. Poštovanje dječjih prava ne smije ugroziti prava drugih uključenih stranaka.

II. Definicije

U svrhu ovih smjernica o pravosuđu prilagođenom djeci (dalje: "Smjernice"):

- a. "Dijete" znači svaku osobu mlađu od 18 godina;
- b. "Roditelj" znači osobu(osobe) koje imaju roditeljsku odgovornost prema nacionalnom pravu. U slučaju da su jedan ili oba roditelja odsutni, ili više nemaju roditeljsku odgovornost, to može biti skrbnik ili imenovani opunomoćenik;
- c. Kad se kaže "pravosuđe prilagođeno djeci" misli se na pravosudne sustave koji jamče poštovanje i učinkovitu provedbu svih dječjih prava na najvišoj dostižnoj razini, imajući na umu dole navedena načela i propisno uzimajući u obzir razinu zrelosti i mogućnosti djetetova razumijevanja te okolnosti predmeta. Ono je, osobito, pristupačno, prilagođeno dobi, brzo, revno, prilagođeno i usredotočeno na potrebe i prava djeteta, te poštuje prava djeteta uključujući pravo na propisni postupak, sudjelovanje i razumijevanje postupaka, poštovanje privatnog i obiteljskog života, integriteta i dostojanstva.

III. Temeljna načela

1. Smjernice se nadograđuju na postojeća načela sadržana u instrumentima navedenim u preambuli te u sudskoj praksi Europskog suda za ljudska prava.
2. Ova su načela nadalje razvijena u slijedećim odjeljcima i trebaju se primjenjivati na sve glave ove preporuke.

A. Sudjelovanje

1. Treba poštovati pravo sve djece da budu obaviještena o svojim pravima, da im budu osigurani odgovarajući načini za pristup pravosuđu, da ih se pita za mišljenje i da budu saslušana u postupku u kojem sudjeluju ili ih pogađa. Ovo uključuje davanje dužne težine stajalištima djece imajući na umu njihovu zrelost i njihove moguće poteškoće u komunikaciji kako bi ovo sudjelovanje bilo smisleno.
2. Djecu treba smatrati i prema njima treba postupati kao prema potpunim nositeljima prava te trebaju imati pravo ostvarivati sva svoja prava, pri čemu treba uzeti u obzir njihovu sposobnost za oblikovanje vlastitih stajališta kao i okolnosti slučaja.

B. Najbolji interesi djeteta

1. Države članice trebaju jamčiti učinkovitu provedbu prava djece da njihovi najbolji interesi imaju prvenstvo kod razmatranja svih stvari u kojima sudjeluju ili ih pogađaju.
2. Pri ocjeni najboljih interesa djece koja sudjeluju ili su pogođena:
 - a. njihovim stajalištima i mišljenjima treba dati dužnu težinu;
 - b. u svako doba trebaju biti poštovana sva druga prava djeteta, kao što je pravo na dostojanstvo, slobodu i jednako postupanje;
 - c. sve mjerodavne vlasti trebaju imati sveobuhvatan pristup propisno vodeći računa o svim interesima, uključujući psihičku i tjelesnu dobrobit te pravne, socijalne i ekonomske interese djeteta.
3. Najbolji interesi sve djece koja sudjeluju u istom postupku ili predmetu trebaju se ocijeniti zasebno i uravnotežiti radi pomirenja mogućih sukobljenih interesa djece.

4. I dok su naposljetku sudske vlasti nadležne i odgovorne za donošenje konačnih odluka, države članice trebaju, kad je to potrebno, uložiti usklađene napore za uspostavu multidisciplinarnih pristupa radi procjene najboljih interesa djece u postupcima u kojima ona sudjeluju.

C. Dostojanstvo

1. Prema djeci treba postupati s brigom, osjetljivošću, pošteno i s poštovanjem u svakom postupku ili predmetu, s posebnom pozornošću na njihovu osobnu situaciju, dobrobit i konkretne potrebe, kao i uz puno poštovanje njihovog tjelesnog i duševnog integriteta. Tako se prema njima treba postupati bez obzira na način na koji su došla u kontakt s pravosudnim ili nepravosudnim postupkom, kao i drugim intervencijama i bez obzira na njihov pravni položaj i sposobnost u bilo kojem postupku ili predmetu.
2. Djeca ne smiju biti podvrgnuta mučenju ni nečovječnom ili ponižavajućem postupanju ili kazni.

D. Zaštita od diskriminacije

1. Prava djece trebaju biti osigurana bez diskriminacije po bilo kojoj osnovi, kao što su spol, rasa, boja kože ili etničko porijeklo, dob, jezik, vjera, političko ili drugo mišljenje, nacionalno ili društveno porijeklo, društveno gospodarsko porijeklo, status jednog ili oba roditelja, pripadnost nacionalnoj manjini, imovina, rođenje, seksualna orijentacija, rodni identitet ili drugi status.
2. Ranjivijoj djeci, kao što su djeca migranti, izbjeglice i tražitelji azila, djeca bez pratnje, djeca s invaliditetom, djeca beskućnici i djeca ulice, romska djeca i djeca u ustanovama za smještaj može biti potrebno osigurati posebnu zaštitu i pomoć.

E. Vladavina prava

1. Načelo vladavine prava treba se u cijelosti primjenjivati na djecu jednako kao i na odrasle.

2. Elementi propisnog postupka kao što su načela zakonitosti i razmjernosti, predmnijeva nevinosti, pravo na pošteno suđenje, pravo na odvjetnika, pravo na pristup sudu i pravo na žalbu trebaju biti zajamčena djeci na isti način kao i odraslima, te ih se ne smije umanjiti ili zanijekati tobože zbog najboljih interesa djeteta. Ovo se primjenjuje na sve sudske, izvansudske i upravne postupke.
3. Djeca trebaju imati pravo na pristup odgovarajućim neovisnim i učinkovitim mehanizmima za podnošenje prigovora.

IV. Pravosuđe prilagođeno djeci prije, tijekom i nakon sudskog postupka

A. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci

1. Informacije i savjeti

1. Od prvog doticaja s pravosudnim ili drugim nadležna tijelima (kao što su policija, imigracijske i obrazovne službe te službe socijalne i zdravstvene skrbi) te tijekom tog postupka, djeca i njihovi roditelji trebaju biti brzo i odgovarajuće obaviješteni, inter alia:
 - a. o svojim pravima, osobito o konkretnim pravima koja djeca imaju u odnosu na sudski i izvansudski postupak u kojem sudjeluju ili bi mogla sudjelovati, kao i o instrumentima koji su im na raspolaganju za ispravljanje mogućih povreda njihovih prava, uključujući priliku pokretanja sudskog ili izvansudskog postupka i druge intervencije. To mogu biti informacije o pretpostavljenom trajanju postupka, mogućem pristupu mehanizmima za podnošenje žalbi i neovisnih prigovora;
 - b. o dotičnom sustavu i postupcima, uzimajući u obzir konkretno mjesto koje će dijete imati i ulogu koju ono može odigrati u njima, kao i različite postupovne korake;
 - c. o postojećem mehanizmu potpore za dijete kad sudjeluje u sudskom ili izvansudskom postupku;
 - d. o primjerenosti i mogućim posljedicama određenog sudskog ili izvan sudskog postupka;

- e.* kad je to primjenjivo, o optužbi i nastavnim radnjama nakon njihovog prigovora;
 - f.* o vremenu i mjestu sudskog postupka i ostalih bitnih događaja, kao što su ročišta, ako dijete osobno pogađaju;
 - g.* o općem napretku i ishodu postupka ili intervencije;
 - h.* o dostupnosti zaštitnih mjera;
 - i.* o postojećim mehanizmima za preispitivanje odluka koje pogađaju dijete;
 - j.* o postojećim prilikama za dobivanje odštete od počinitelja ili države u sudskom postupku, alternativnom građanskom postupku ili u drugim postupcima;
 - k.* o pristupačnosti službi (zdravstvenih, psiholoških, socijalnih, službi tumača i prevoditelja i ostalih) i organizacija koje mogu osigurati potporu kao i sredstva za pristup tim službama uz hitnu novčanu potporu, kad je to primjenjivo;
 - l.* o svim dostupnim posebnim rješenjima radi najveće moguće zaštite njihovih najboljih interesa, u slučaju da imaju prebivalište u nekoj drugoj državi.
2. Djeci obavijesti i savjete treba davati na način prilagođen njihovoj dobi i zrelosti, na jeziku koji mogu razumjeti i koji je rodno i kulturološki osjetljiv.
 3. U pravilu, i dijete i roditelji ili pravni zastupnici trebaju obavijesti primiti izravno. Obavješćavanje roditelja ne smije biti alternativa priopćavanju obavijesti djetetu.
 4. Materijali prilagođeni djeci koji sadrže značajne pravne obavijesti trebaju biti dostupni i šireni, te treba osnovati posebne informacijske službe za djecu, kao što su specijalizirane internetske stranice i linije za pomoć.
 5. Obavijesti o svim optužbama protiv djeteta trebaju se dati brzo i izravno nakon što su optužbe podnesene. Ove obavijesti treba dati i djetetu i roditeljima kako bi točno razumjeli optužbu kao i moguće posljedice.

2. Zaštita privatnog i obiteljskog života

6. Privatnost i osobni podaci djece koja sudjeluju ili su sudjelovala u sudskom ili izvansudskom postupku trebaju biti zaštićeni u skladu s

- nacionalnim pravom. To općenito podrazumijeva da se ne smije učiniti dostupnima ili objaviti, osobito u medijima, nikakve obavijesti ili osobni podaci koji bi mogli otkriti ili neizravno omogućiti otkrivanje identiteta djeteta, uključujući sliku, podroban opis djeteta ili djetetove obitelji, imena ili adrese, zvučne ili videozapise itd.
7. Države članice zakonodavnim mjerama ili praćenjem samouređenja medija trebaju spriječiti povrede prava privatnosti od strane medija kako je to navedeno naprijed u smjernici 6.
 8. Države članice trebaju propisati ograničeni pristup svim evidencijama ili ispravama koje sadrže osobne i osjetljive podatke o djetetu, osobito u postupku u kojemu ono sudjeluje. Ako je prenošenje osobnih i osjetljivih podataka u najboljem interesu djeteta, države članice trebaju, uzimajući u obzir najbolje interese djeteta, urediti taj prijenos u skladu s mjerodavnim zakonodavstvom o zaštiti podataka;
 9. U sudskom ili izvansudskom postupku, djecu treba ispitati odnosa ona moraju svjedočiti bez prisutnosti javnosti, uvijek kad je to primjereno. U pravilu, bi trebale biti prisutne samo osobe koje neposredno sudjeluju, pod uvjetnom da ne ometaju djecu u davanju iskaza.
 10. Stručnjaci koji rade s djecom i za njih trebaju se pridržavati strogih pravila povjerljivosti, osim kad postoji opasnost od nanošenja štete djetetu.

3. Sigurnost (posebne preventivne mjere)

11. U svim sudskim i izvansudskim postupcima ili drugim intervencijama, djecu treba štiti od povreda, uključujući zastrašivanje, odmazdu i sekundarnu viktimizaciju.
12. Stručnjaci koji rade s djecom i za djecu trebaju, kad je to potrebno, prema nacionalnom pravu biti podvrgnuti redovitim sigurnosnim provjerama, ne dovodeći u pitanje neovisnost pravosuđa, kako bi se osiguralo da su podobni za rad s djecom.
13. Na djecu treba primijeniti posebne mjere opreza kad je navodni počinitelj roditelj, član obitelji ili primarni pružatelj skrbi.

4. Obuka stručnjaka

14. Svi stručnjaci koji rade s djecom ili za djecu trebaju dobiti potrebnu međudisciplinarnu obuku o pravima i potrebama djece različitih dobnih skupina, te o postupku koji im je prilagođen.
15. Stručnjaci koji su u izravnom kontaktu s djecom trebaju se obučiti komuniciranju s djecom svake dobi i u svim fazama razvoja, te s djecom u situacijama osobite ranjivosti.

5. Multidisciplinarni pristup

16. Uz puno poštovanje prava djeteta na privatni i obiteljski život, treba ohrabrivati blisku suradnju između različitih stručnjaka kako bi se postiglo sveobuhvatno razumijevanje djeteta, te procijenila njegova zakonska, psihička, socijalna, emotivna, tjelesna i spoznajna situacija.
17. Za stručnjake koji rade s djecom ili za djecu (kao što su pravници, psiholozi, liječnici, policija, imigracijski službenici, socijalni radnici i izmiritelji) treba uspostaviti zajednički okvir za procjenu u postupcima ili intervencijama u kojima sudjeluju djeca ili su njima pogođena kako bi se osigurala sva potrebna potpora donositeljima odluka, omogućujući im da najbolje služe interesima djece u konkretnom predmetu.
18. Kad se provodi multidisciplinarni pristup, treba poštovati profesionalna pravila o povjerljivosti.

6. Lišenje slobode

19. Svaki oblik lišenja slobode djece treba biti mjera kojoj se zadnjoj pribjegava i treba trajati što je kraće moguće.
20. Kad se nametne lišenje slobode, djecu treba, u pravilu, odvojiti od odraslih. Djeca mogu biti pritvorena s odraslima iz iznimnih razloga, samo na temelju najboljih interesa djeteta. Djeca u svim okolnostima trebaju biti pritvorena u prostorijama koje odgovaraju njihovim potrebama.
21. S obzirom na ranjivost djece lišene slobode, važnost obiteljskih veza i promicanje njihovog ponovnog uključivanja u društvo, nadležne vlasti

trebaju osigurati poštovanje prava djeteta i aktivno podržati njihovo ostvarenje kako je to navedeno u općim europskim instrumentima. Uz druga prava, djeca trebaju osobito imati pravo:

- a. na održavanje redovitih i smislenih kontakata s roditeljima, obitelji i prijateljima preko posjeta i dopisivanja, osim kad su ograničenja potrebna u interesu pravosuđa i interesu djeteta. Ograničenja ovog prava nikada se ne smiju koristiti kao kazna;
 - b. na dobivanje odgovarajućeg obrazovanja, strukovnoga usmjerenja i obuke, medicinske skrbi, uživanje slobode misli, savjesti i vjere, te pristup slobodnom vremenu, uključujući tjelesno obrazovanje i sport;
 - c. na pristup programima koji djecu unaprijed pripremaju na povratak u njihove zajednice, pri čemu im se treba obratiti puna pozornost, s obzirom na njihove emotivne i tjelesne potrebe, obiteljske odnose, stanovanje, školovanje i mogućnosti zaposlenja, te društveno ekonomski položaj.
22. Lišenje slobode maloljetnika bez pratnje, uključujući i tražitelje azila, kao i razdvojene djece nikada ne treba biti motivirano ili se isključivo temeljiti na tome što nemaju prebivalište.

B. Pravosuđe prilagođeno djeci prije sudskog postupka

23. Granicu kaznene odgovornosti treba odrediti zakonom i ona ne smije biti preniska.
24. Kada je to u najboljem interesu djeteta, treba poticati primjenu postupka koji su alternativa sudskom postupku, kao što su to mirenje, izvansudska nagodba i drugi oblici alternativnog rješavanja sporova. Primjena navedenih načina alternativnog rješavanja sporova ne smije prepreka djetetu za pristup pravosuđu.
25. Djeca trebaju biti temeljito obaviještena i treba ih pitati za mišljenje o mogućnostima pribjegavanja sudskom postupku ili alternativama izvan sudskog okruženja. Te informacije trebaju i objasniti koje su moguće posljedice svake od tih opcija. Odabir koji se temelji na odgovarajućim informacijama, i pravnim i onim druge vrste, treba biti moguć u sudskom postupku i u alternativama tom postupku kad god

ove postoje. Djeci treba dati priliku da dobiju pravni savjet i drugu pomoć pri utvrđivanju jesu li predložene alternative odgovarajuće i poželjne. Kod donošenja te odluke, treba uzeti u obzir djetetova stajališta.

26. Alternative sudskom postupku trebaju jamčiti jednaku razinu pravne zaštite. Poštovanje dječjih prava kako je opisano u ovim smjernicama i u svim mjerodavnim pravnim instrumentima o pravima djeteta treba biti zajamčeno u istoj mjeri i sudskom i izvansudskom postupku.

C. Djeca i policija

27. Policija mora poštovati osobna prava i dostojanstvo sve djece te uzeti u obzir njihovu ranjivost, tj. voditi računa o njihovoj dobi i zrelosti i o svim posebnim potrebama djece s mogućim tjelesnim ili mentalnim invaliditetom kao i poteškoćama u komuniciranju.
28. Uvijek kad policija uhiti dijete, ono treba biti obaviješteno na način i na jeziku koji odgovara njegovoj dobi i razini razumijevanja o razlogu zbog kojeg je pritvoreno. Djeci treba osigurati pristup odvjetniku i dati im priliku za stupanje u kontakt s roditeljima ili osobom kojoj vjeruju.
29. Osim u iznimnim okolnostima, roditelja(e) treba obavijestiti da se dijete nalazi u policijskoj stanici postaji, uz detaljno navođenje razloga zbog kojih je dijete pritvoreno i zatražiti da dođu u stanicu.
30. Pritvoreno dijete ne smije biti, bez prisutnosti odvjetnika ili jednog od roditelja te ako nije roditelj dostupan, bez druge osobe kojoj dijete vjeruje, ispitivano o inkriminiranom ponašanju niti se od njega smije zahtijevati davanje ili potpisivanje izjave koja se na to odnosi. Roditelj ili osoba mogu biti isključeni u slučaju sumnje da su sudjelovali u inkriminiranom ponašanju ili ako svojim ponašanjem ometaju provođenje pravde.
31. Policija se treba pobrinuti da koliko je god to moguće niti jedno dijete koje je kod njih u pritvoru ne bude zadržano zajedno s odraslima.
32. Vlasti se trebaju pobrinuti da djeca u policijskom pritvoru budu držana u sigurnim uvjetima koji odgovaraju njihovim potrebama.

33. U državama članicama u kojima je to u njihovoj nadležnosti, državni odvjetnici trebaju se pobrinuti da se tijekom cijelog istražnog postupka koriste pristup prilagođen djeci.

D. Pravosuđe prilagođeno djeci tijekom sudskog postupka

1. Pristup sudu i sudskom postupku

34. Kao nositeljima prava, djeci treba omogućiti dostupnost pravnih sredstava radi učinkovitog ostvarivanja njihovih prava ili obrane tih prava u slučaju njihovog kršenja. Kad je to primjereno domaćim pravom, djeci koja dovoljno razumiju svoja prava treba olakšati mogućnosti pristupa sudu kao i upotrebu pravnih sredstava za zaštitu tih prava, slijedom odgovarajućih pravnih savjeta.
35. Treba ukloniti sve prepreke za pristup sudu, kao što su troškovi postupka ili nepostojanje odvjetnika.
36. U predmetima za pojedina posebno određena kaznena djela počinjena na štetu djece, kao i u pojedinim vrstama predmeta građanskog ili obiteljskog prava, djetetu treba omogućiti pristup sudu i određeno vrijeme nakon nastupa punoljetnosti. Države članice se potiču za preispitivanje svojih zastarnih rokova.

2. Odvjetnik i zastupanje

37. Djeca trebaju imati pravo da ih u njihovo ime zastupa vlastiti odvjetnik, u slučaju sukoba interesa ili mogućeg sukoba interesa između djeteta i roditelja ili drugih uključenih osoba.
38. Djeca trebaju imati pristup besplatnoj pravnoj pomoći pod istim ili blažim uvjetima nego odrasli.
39. Odvjetnici koji zastupaju djecu trebaju biti posebno osposobljeni i raspolagati znanjima o pravima djeteta i s time povezanim pitanjima, trajno i temeljito se osposobljavati te biti sposobni komunicirati s djecom u skladu s njihovom razinom shvaćanja.

40. Djecu treba smatrati punopravnim strankama koje imaju svoja prava te u zastupanju djece trebaju iznijeti mišljenje djeteta.
41. Odvjetnici trebaju djetetu dati sve potrebne obavijesti i objašnjenja glede mogućih posljedica djetetovih stajališta i/ili mišljenja.
42. U predmetima u kojima postoje sukobljeni interesi roditelja i djece, nadležno tijelo treba imenovati skrbnika za poseban slučaj ili nekog drugog neovisnog zastupnika koji će zastupati stajališta i interese djeteta.
43. Pravo na zastupanje i zastupanje zasebno od roditelja treba djetetu biti zajamčeno, naročito u postupcima u kojima su navodni počinitelji kaznenog djela roditelji, članovi obitelji ili pružatelji skrbi i potpore.

3. Pravo biti saslušan i izraziti svoja stajališta

44. Suci moraju poštovati pravo djece da ih se sasluša u svim stvarima koje ih pogađaju ili barem kad se smatra da dovoljno razumiju stvari o kojima je riječ. Sredstva upotrijebljena u tu svrhu treba primijeniti na razini koja odgovara djetetovoj mogućnosti razumijevanja i sposobnosti komuniciranja, vodeći računa o okolnostima predmeta. Djecu treba pitati na koji način žele biti saslušana.
45. Djetetovim pogledima i mišljenju treba dati dužnu težinu u skladu s njegovom dobi i zrelošću.
46. Pravo biti saslušan je djetetovo pravo, a ne dužnost.
47. Djetetova dob ne smije biti jedini razlog koji sprečava njegovo saslušanje. Uvijek kad dijete potakne svoje saslušanje u predmetu koji ga pogađa, sudac ne smije, osim kad je to u najboljem interesu djeteta, odbiti saslušati dijete te treba saslušati njegova stajališta i mišljenje o stvarima koje ga se tiču u tom predmetu.
48. Djeci treba dati sve potrebne informacije o tome kako djelotvorno koristiti pravo na saslušanje. Međutim, treba im objasniti da njihovo pravo na saslušanje i na to da se njihova stajališta uzmu u obzir ne mora nužno utjecati na konačnu odluku.

49. Presude i sudske odluke koja utječu djecu treba propisno obrazložiti te ih rastumačiti jezikom koji djeca razumiju, posebno one odluke koje nisu uvažile djetetova stajališta i mišljenja.

4. Izbjegavanje neosnovanog odugovlačenja

50. U svim postupcima u kojima sudjeluju djeca treba primijeniti načelo hitnosti radi osiguranja brze reakcije i zaštite djetetovog najboljeg interesa, uz poštovanje vladavine prava.
51. U predmetima obiteljskog prava (na primjer utvrđivanja očinstva/majčinstva, čuvanja i odgoja, roditeljskog zanemarivanja) sudovi trebaju postupati s iznimnom pozornosti radi izbjegavanja bilo kakvog rizika od nastupanja negativnih posljedica za obiteljske odnose.
52. Kad je to potrebno, sudske vlasti trebaju razmotriti mogućnost donošenja privremenih odluka ili donošenja međupresuda koje treba pratiti tijekom određenog vremena kako bi se kasnije preispitale.
53. Sudske bi vlasti, u skladu sa zakonom, trebale imati mogućnost donositi odluke koje su trenutno izvršne u predmetima u kojima bi to bilo u najboljem interesu djeteta.

5. Struktura postupka, okruženje i jezik prilagođen djetetu

54. U svim postupcima prema djeci treba postupati s poštovanjem za njihovu dob, njihove posebne potrebe, njihovu zrelost i razinu razumijevanja, imajući na umu sve njihove moguće poteškoće u komuniciranju. U postupcima u kojima sudjeluju djeca treba postupati u okruženju koje ih neće zastrašiti i koje je prilagođeno djeci.
55. Prije nego što postupak počne, djecu treba upoznati s izgledom suda ili drugih prostorija te s ulogama i svojstvom službenih osoba koje u tome sudjeluju.
56. Treba koristiti jezik primjeren djetetovoj dobi i razini razumijevanja.
57. Kad se djecu saslušava ili s njima obavlja razgovor u sudskom i izvan sudskom postupku te tijekom drugih intervencija, suci i drugi stručnjaci trebaju se odnositi prema njima s poštovanjem i osjetljivošću.

58. Djetetu treba dozvoliti da bude u pratnji svojih roditelja ili, kad je to prikladno, odrasle osobe po svom izboru, osim kada se obrazloženom odlukom za tu osobu ne odluči drukčije.
59. Metode ispitivanja uz korištenje audio i video snimanja te ispitivanje u prethodnom postupku izvan sudnice treba koristiti i prihvatiti kao dokaz u postupku.
60. Djeca trebaju biti što više zaštićena od slika ili informacija koje bi mogle štetiti njihovoj dobrobiti. Kad odlučuje o prikazivanju potencijalno štetnih slika ili informacija djetetu, sudac treba zatražiti savjet drugih stručnjaka, kao što su psiholozi i socijalni radnici.
61. Sudske rasprave na kojima sudjeluju djeca treba prilagoditi djetetovom ritmu i rasponu pozornosti: treba planirati redovite stanke, a ročišta ne smiju predugo trajati. Kako bi se olakšalo sudjelovanje djece do njihove potpune spoznajne sposobnosti i podržala njihova osjećajna stabilnost, prekide i odvratanja pozornosti tijekom sudskih rasprava treba svesti na najmanju mjeru.
62. U najvećoj mogućoj mjeri kada je god to moguće, sobe za obavljanje razgovora i čekaonice moraju biti uređene tako da predstavljaju okruženje prilagođeno djeci.
63. Kad god je to moguće treba osnovati specijalizirane sudove (ili sudska vijeća), postupke i ustanove za djecu koja su u sukobu sa zakonom. To može uključiti osnivanje specijaliziranih jedinica unutar policije, pravosuđa, sustava sudova i državnog odvjetništva.

6. Dokazi / iskazi djece

64. Kad god je to moguće, ispitivanje djece i uzimanje iskaza (od njih) trebaju, obavljati za to osposobljeni stručnjaci. Treba uložiti sve napore da djeca daju iskaz u najpogodnijem okruženju i u najprimjerenijim uvjetima, uzimajući u obzir njihovu dob, zrelost i razinu razumijevanja, te sve njihove moguće poteškoće u komunikaciji.
65. Snimanje iskaza djece žrtava ili svjedoka audio i video uređajima treba poticati, poštujući pri tom pravo drugih stranaka na osporavanje sadržaj tih izjava.

66. Ako jedno ispitivanje nije dovoljno, dopunska ispitivanja treba obaviti ista osoba, radi osiguranja dosljednosti pristupa u najboljem interesu djeteta.
67. Broj razgovora treba biti što više ograničen, a njihova duljina treba biti prilagođena djetetovoj dobi i rasponu pozornosti.
68. Kad god je to moguće, treba izbjegavati izravni kontakt, suočenje ili uspostavljanje kontakta između djeteta žrtve ili svjedoka s navodnim počiniteljima, osim na zahtjev djeteta žrtve.
69. Djeca trebaju imati priliku svjedočiti u kaznenim predmetima bez nazočnosti navodnog počinitelja.
70. Postojanje manje strogih pravila o svjedočenju, kao kad se na primjer ne zahtijeva polaganje prisega i drugih sličnih izjava, ili druge postupovne mjere prilagođene djetetu, ne bi smjelo samo po sebi umanjiti vrijednost koja se pripisuje djetetovom svjedočenju ili tako izvedenom dokazu.
71. Treba razviti i primijeniti protokole o ispitivanju koji vode računa o različitim fazama djetetovog razvitka kako bi poduprli valjanost djetetovog iskaza. U njima treba izbjegavati pitanja koja navode na odgovor, što povećava njihovu pouzdanost.
72. Sa ciljem zaštite najboljeg interesa i dobrobiti djece, sudac mora imati mogućnost odlučiti da dijete ne svjedoči.
73. Samo na temelju djetetove dobi, njegov iskaz odnosno takav dokaz ne smije se nikada smatrati nevaljanim ili nevjerodostojnim.
74. Treba ispitati mogućnost uzimanja iskaza djeteta žrtve i svjedoka u djeci prilagođenim posebno opremljenim prostorima i okruženju.

E. Pravosuđe prilagođeno djeci po okončanju sudskog postupka

75. Djetetovi odvjetnik, skrbnik za poseban slučaj ili zakonski zastupnik trebaju priopćiti i objasniti djetetu konkretnu odluku ili presudu na jeziku prilagođenom djetetovoj razini razumijevanja i dati potrebne obavijesti o mogućim mjerama koje mogu biti poduzete, kao što su žalba i neovisni mehanizmi za ulaganje prigovora.

76. Nacionalne vlasti trebaju poduzeti sve potrebne korake kako bi olakšale izvršenje sudskih odluka/rješenja bez odgode koja uključuju djecu i na njih utječu.
77. Kad odluka nije izvršena, djetetov odvjetnik, privremeni ili zakonski zastupnik djeteta trebaju izvijestiti dijete o raspoloživim sredstvima u okviru izvansudskog sustava ili kako ostvariti pristup sudu.
78. Prisilna provedba presuda u obiteljskim predmetima koje uključuju djecu, treba biti posljednja mjera kojoj se pribjegava.
79. Nakon presuda u vrlo konfliktnom postupku, specijalizirane službe trebaju djeci i njihovim obiteljima ponuditi usmjeravanje i potporu, poželjno besplatno.
80. Treba osigurati konkretnu zdravstvenu skrb te programe socijalne i terapijske intervencije ili mjere za žrtve zanemarivanja, nasilja, zlostavljanja i drugih zločina, poželjno besplatno, a djeca i osobe koje im pružaju skrb trebaju biti brzo i prikladno obaviještene o dostupnosti tih službi.
81. Djetetov odvjetnik, skrbnik ili zakonski zastupnik trebaju imati ovlaštenje za poduzimanje svih potrebnih koraka za potraživanje naknade štete tijekom ili nakon kaznenog postupka u kojemu je dijete bilo žrtva. Kad je to prikladno, troškove bi mogla snositi država, a povrat tražiti od počinitelja.
82. Mjere i sankcije za djecu u sukobu sa zakonom trebaju uvijek predstavljati sadržajni i počinjenom kaznenom djelu prilagođeni odgovor, vodeći se načelom razmjernosti, dobi djeteta, njegovom tjelesnom i psihičkom dobrobiti, razvitkom te okolnostima predmeta. Treba jamčiti pravo na obrazovanje, stručno osposobljavanje, zaposlenje, rehabilitaciju i ponovno uključivanje u društvo.
83. U svrhu promicanja ponovnog uključivanja u društvo, i u skladu s nacionalnim pravom, podaci iz kaznene evidencije za djecu, ne smiju biti dostupni tijelima izvan pravosuđa nakon što dijete postane punoljetno. Mogu biti dopuštene iznimke od otkrivanja takvih informacija u predmetima teških kaznenih djela, inter alia zbog javne sigurnosti ili kod zapošljavanja u radu s djecom.

V. Promicanje drugih aktivnosti prilagođenih djeci

Države članice treba poticati na:

- a.* promicanje istraživanja o svim stranama pravosuđa prilagođenog djeci, uključujući tehnike koje su prilagođene ispitivanju djece i širenje informacija te obuku o tim tehnikama;
- b.* razmjenu prakse i promicanje suradnje u području pravosuđa prilagođenog djeci na međunarodnoj razini;
- c.* promicanje objavljivanja i širenje inačica mjerodavnih pravnih instrumenata prilagođenih djeci;
- d.* uspostavu ili održavanje te u slučaju potrebe, osnaživanje kad je to potrebno, ureda za informiranje o dječjim pravima, moguće povezanih s odvjetničkim komorama, službama socijalne skrbi, pravobraniteljem (za djecu), nevladinim organizacijama (NVO-ima) itd.;
- e.* olakšavati djeci pristup sudovima i mehanizmima za ulaganje prigovora te daljnje priznavanje i pomoć ulozi NVO-ova i ostalih neovisnih tijela ili ustanova kao što je pravobranitelj za djecu s ciljem potpore djelotvornog pristupa djece sudovima i neovisnim mehanizmima za ulaganje prigovora, na nacionalnoj i međunarodnoj razini;
- f.* za razmatranje uspostave sustava specijaliziranih sudaca i odvjetnika za djecu i daljnji razvitak sudova nadležnih za na pravu utemeljene i socijalne mjere u korist djece i njihovih obitelji;
- g.* za razvijanje i olakšavanje djeci i drugima koji postupaju u njihovo ime, korištenje općih i europskih mehanizama za zaštitu ljudskih i dječjih prava u ostvarivanju pravde i zaštiti prava, kad ne postoje domaća pravna sredstva ili su iscrpljena;
- h.* uvrstiti u obvezni obrazovni program kao i za osposobljavanje stručnjaka koji rade s djecom temu ljudskih prava, uključujući dječja prava;
- i.* za razvitak i potporu sustavima kojima je cilj povećati svijest roditelja o dječjim pravima;

- j.* za uspostavu djeci prilagođenih, međuresornih i interdisciplinarnih centara za djecu žrtve i svjedoke u kojima se mogu obavljati razgovori s djecom, gdje ih se može pregledati po pravilima sudske medicine i sveobuhvatno ih ocijeniti i gdje im odgovarajući stručnjaci mogu pružiti sve bitne terapijske usluge;
- k.* uspostaviti besplatne specijalizirane i dostupne službe za potporu i informiranje, kao što su savjetovanja putem telekomunikacijskih sredstava, linije za pomoć te službe pomoći u zajednici;
- l.* osigurati odgovarajuću potporu i osposobljavanje, kao i praktične smjernice svim stručnjacima koji u pravosuđu rade s djecom, kako bi zajamčili prava djece i omogućili njihovo ostvarenje na odgovarajući način, osobito prilikom procjene djetetovog najboljeg interesa u bilo kojoj vrsti postupka u kojem dijete sudjeluje ili ga utječu.

VI. Praćenje i procjena

Države članice treba poticati na:

- a.* preispitivanje domaćeg zakonodavstva, politika i prakse, kako bi se pobrinule za potrebne reforme kojima će provesti ovu preporuku;
- b.* što bržu ratifikaciju, ako je još nisu učinile, mjerodavnih konvencija Vijeća Europe koje se odnose na prava djeteta;
- c.* povremeno preispitivanje i ocjenjivanje svojih metoda rada unutar okruženja prilagođenog djeci;
- d.* zadržavanje ili uspostavu okvira, uključujući jedan ili više neovisnih mehanizama, ovisno o tome kako je prikladno, za promicanje i praćenje provedbe ovih smjernica, a u skladu sa svojim pravosudnim i upravnim sustavima;
- e.* osiguranje da civilno društvo, osobito organizacije, ustanove i tijela kojima je cilj promicati i štiti prava djeteta, mogu u potpunosti sudjelovati u procesu praćenja.

Drugi dio

Objasnenje

Zašto jedan novi instrument?

1. Za Vijeće Europe zaštita dječjih prava i promicanje pravosuđa prilagođenog djeci ima prvenstvo. O pitanju zaštite djece govori se u Planu djelovanja 3. sastanka na vrhu šefova država i vlada Vijeća Europe održanom u Varšavi 2005. godine.
2. I dok na međunarodnoj, europskoj i nacionalnoj razini postoji određen broj pravnih instrumenata, i u pravu i u praksi ostaju praznine, a vlade i stručnjaci koji rade s djecom traže smjernice kako bi osigurali djelotvornu provedbu standarda sadržanih u tim instrumentima. U dobro poznatim predmetima *V. i T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, dvojci desetogodišnjih dječaka koji su oteli i na smrt pretukli dvogodišnjaka, suđeno je kao odraslim osobama, što je tisak vrlo snažno pratilo. Europski sud za ljudska prava (dalje “Sud”) kasnije je utvrdio da je to suđenje bilo nerazumljivo i zastrašujuće za djecu koja stoga nisu mogla učinkovito sudjelovati u postupku koji se vodio protiv njih, te je utvrdio povredu članka 6. Europske konvencije o ljudskim pravima (dalje: “EKLP”), koji jamči pravo na pošteno suđenje. U predmetu *Sahin protiv Njemačke*, isti je sud utvrdio materijalnu povredu zbog tog što nisu bila saslušana stajališta samog djeteta, te naveo da je nacionalni sud morao poduzeti značajne korake kako bi osigurao izravan kontakt s djetetom i da se samo tim sredstvom može doznati što su najbolji interesi djeteta.
3. Ti su se predmeti mogli dogoditi u gotovo svim države članicama Vijeća Europe. Oni oslikavaju potrebu za unapređenjem pristupa pravosuđu i poboljšanjem postupanja prema djeci u sudskim i izvansudskim postupcima, važnost povećanja znanja i svijesti stručnjaka koji rade s djecom u tim postupcima i osiguranja njima prilagođene obuke kako bi jamčili najbolje interese djeteta, te dobro provođenje pravde.

Pozadina

4. Slijedeće su smjernice izravan odgovor Vijeća Europe na Rezoluciju br. 2 o pravosuđu prilagođenom djeci donesenu na 28. Konferenciji europskih ministara pravosuđa (Lanzarote, 25.-26. listopada 2007.), kojom se zahtijeva konkretno usmjerenje za države članice u tom području. Odbor ministara tako je dao uputu tijelima Vijeća Europe da pripreme smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci (dalje: "Smjernice") predlažući rješenja za pomoć državama članicama u uspostavi pravosudnih sustava koji odgovaraju na konkretne potrebe djece, radi osiguranja djelotvornog i odgovarajućeg pristupa djece i postupanja prema djeci u pravosuđu, u svim područjima: građanskom, upravnom i kaznenom.

Metoda rada

5. Imajući na umu tu poprečnu perspektivu, Vijeće Europe prihvatilo je inovativan i integriran pristup objedinjujući svoja tri glavna međuvladina odbora koji se bave građanskim i upravnim pravom (Europski odbor za pravnu suradnju - CDCJ), kaznenim pravom (Europski odbor za probleme kriminala - CDPC), općim ljudskim pravima (Upravni odbor za ljudska prava - CDDH), te Europsku komisiju za učinkovitost pravosuđa (CEPEJ). Smjernice su izrađene i u bliskoj suradnji s programom "Izgradnja Europe za djecu i s djecom" koji je pravosuđe prilagođeno djeci postavio kao jedan od ključnih stupova Strategije Vijeća Europe o pravima djece za 2009-2011.
6. Vijeće Europe započelo je ovaj posao 2008. godine s pripremom četiri stručna izvješća koja procjenjuju izazove i prepreke s kojima su suočena djeca kad pristupaju pravosuđu na nacionalnoj razini u svim sektorima pravosuđa. Ova su izvješća predočena i korištena kao osnova za rasprave na konferencijama Vijeća Europe na visokoj razini održanima pod okriljem švedskog (predsjedanja Odborom ministara "Izgradnja Europe za djecu i s djecom - prema strategiji za 2009--2011.", Stockholm, 8.-10. rujna 2008.) te španjolskog predsjedanja Odborom ministara, ("Zaštita djece u europskim pravosudnim sustavima", (Toledo, 12.-13. ožujka 2009.) Nalazi izvješća i zaključci konferencija

utrli su put za izradu nacrt smjernica i dali vrijedan materijal Skupini stručnjaka za pravosuđe prilagođeno djeci (CJ-S-CH) koja je osnovana za pripremu smjernica u 2009.- 10.).

Postupak izrade nacrt

7. Skupinu stručnjaka čini 17 neovisnih specijalista koje je odabralo Vijeće Europe, pri čemu se savjetovalo s CDCJ-om, CDPC-om i CDDH-om, na osnovi njihove osobne stručnosti iz područja dječjih prava, poštujući ravnotežu specijalizacija (između građanskog, upravnog, kaznenog i prava ljudskih prava), kao i zemljopisnu i rodnu ravnotežu. U Skupini su bili g. Seamus CARROLL (Irska), predsjednik CDCJ-a, kao predsjedatelj, gđa Ksenija TURKOVIĆ (Hrvatska), koju je imenovao CDC, kao podpredsjedateljica i gđa Ankie Vandekerckhove, specijalistica za dječja prava iz Belgije, kao znanstveni stručnjak.
8. Skupinu su činili suci, odvjetnici, državni odvjetnici, sveučilišni profesori, psiholozi, policijski službenici, socijalni radnici i predstavnici vlada država članica, te je tako imala multidisciplinarni sastav. Njezinom je radu pridonio i široki raspon promatrača, uključujući predstavnike vodećih međunarodnih međuvladinih i nevladinih organizacija.
9. Nacrt smjernica i njihovo obrazloženje pregledao je i CJCJ tijekom svog 85. plenarnog zasjedanja održanog od 11. do 14. listopada 2010. godine, prije nego što su prosljeđene Odboru ministara na donošenje 17. studenog 2010. godine. Prije toga su CDPC i CDDH primili na znane tekst i poduprli ga na svojim plenarnim zasjedanjima (7. do 10. lipnja, odnosno 15.-18. lipnja 2010.).

Savjetovanje s dionicima

10. Tijekom cijelog postupka izrade nacrt bila su osigurana savjetovanja s raznim dionicima o nacrtu smjernica kroz trajna javna savjetovanja o sukcesivnim nacrtima teksta od listopada 2009. do svibnja 2010. godine. Dana 7. prosinca 2009. godine u Strasbourgu je održana

rasprava s vodećim međunarodnim NVO-ima i drugim dionicima specijaliziranim za dječja prava. Četvrti nacrt smjernica dostavljen je u razdoblju od siječnja do svibnja 2010. godine državama članicama i osobama za kontakt na davanje primjedbi, te jednom broju unutarnjih i vanjskih suradnika. Primjedbe je nakon toga razmotrila skupina kad je dovršavala tekst, čime je osiguran pregledan i uključujući postupak donošenja.

Savjetovanja s djecom i mladima

11. U skladu sa zadatkom ove Skupine stručnjaka, Vijeće Europe 2010. godine organiziralo je i izravna savjetovanja s djecom i mladima o pravosuđu. Tome je pridonijelo približno 30 suradnika diljem Europe koji su izradili upitnik, preveli ga na 11 jezika i podijelili ga, te organizirali skupine za raspravu. Dr Ursula KILKELLY, irska stručnjakinja za dječja prava, analizirala je točno 3721 odgovor 25 zemalja, koje je CJ-S-CH uzeo u obzir kad je dovršavao smjernice. Ključne teme bile su obitelj, (ne)povjerenje u vlasti, potreba djece i mladih da ih se poštuje i da se čuje što misle¹.
12. Ove su konzultacije prvi pokušaj Vijeća Europe da izravno uključi djecu i mlade u izradu nacrtu nekog pravnog instrumenta, a bit će proširene i na daljnje slične aktivnosti radi osiguranja smislenog sudjelovanja djece i mladih u normativnom radu organizacije. Obavljene su uz velikodušnu novčanu potporu Vlade Finske.
13. Tijekom postupka izrade nacrtu učinjene su brojne izmjene kako bi se osiguralo da smjernice zadovolje potrebe djece i odgovore na ono što su djeca ispričala o pravosuđu. Sve u svemu, uloženi su istinski napor kako bi se osiguralo da se uzmu u obzir ta stajališta u odnosu na podrobnost, opseg i snagu smjernica.
14. Stajališta djece osobito su upotrijebljena:
 - kako bi se poduprla mjera i način na koji smjernice priznaju pravo djece na saslušanje, na dobivanje obavijesti o svojim pravima, na neovisnog zastupnika i na djelotvorno sudjelovanje u donošenju

1. Izvješće je dostupno na internetskoj stranici: www.coe.int/childjustice.

odluka o sebi. Izričaj svih mjerodavnih članaka u tom je pogledu ojačan. Na primjer, smjernice sada zahtijevaju da suci poštuju pravo sve djece na saslušanje u svim stvarima koje ih pogađaju i zahtijevaju da sredstva koja se koriste budu prilagođena mogućnosti razumijevanja koje dijete ima i njegovoj sposobnosti komuniciranja, te da vode računa o okolnostima predmeta;

- kako bi se osiguralo da smjernice sadrže prikladnu odredbu o tome da djeca trebaju razumjeti i dobiti povratnu obavijest o tome kolika se težina pripisuje njihovim stajalištima;
- kako bi se ojačala odredba u smjernicama o potpori koju djeci prije, tijekom i nakon kontakta s pravosuđem; osobito bi se u obzir uzela uloga roditelja i onih kojima djeca vjeruju (na primjer članak o djeci i policiji);
- kako bi se poduprla odredba o nedvosmislenom pravu na pristup neovisnim i učinkovitim mehanizmima za ulaganje prigovora u svim stadijima pravosudnog sustava, poduprla specijalizacija svih stručnjaka i kako bi se zahtijevala odgovarajuća obuka za sve stručnjake koji dolaze u kontakt s djecom u pravosuđu. Smatralo se kako su to središnja pitanja za rješavanje nepostojanja povjerenja u vlast koje su iskazala djeca tijekom savjetovanja s njima.
- kako bi se ojačala odredba o povjerljivosti postupanja stručnjaka s djecom:
- kako bi se promicalo savjetovanje i suradništvo s djecom kad je to prikladno, u odnosu na funkcioniranje pravosuđa za djecu, te razvitak i preispitivanje prava, politika i prakse.

Struktura i sadržaj

15. Smjernice su neobvezujući instrument. I dok se u ovim smjernicama često koristi kondicional “trebalo bi” kad se iz pravno obvezujućih instrumenata uzimaju mjerodavna načela, bilo iz instrumenta Vijeća Europe ili nekog drugog međunarodnog instrumenta, upotreba kondicionala “trebalo bi” ne smije se tumačiti kao da smanjuje pravni učinak koji ima odnosni obvezujući instrument.
16. Smjernice se nadograđuju na postojeće međunarodne, europske i nacionalne standarde. Vodeća su im nit najbolji interesi djeteta, jer uzimaju

u obzir osnovna načela navedena u EKLJP-u, i s njima povezanoj sudskoj praksi Suda te u Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Smjernice promiču i štite, između ostalih stvari, pravo na obavještenost, zastupanje i sudjelovanje djece u sudskom i izvansudskom postupku, te djeci u pravosuđu u svim fazama postupka daju mjesto i mogućnost da se čuje njihov glas. Kao praktičan alat, one predstavljaju i dobru praksu te predlažu praktična rješenja za ispravljanje pravnih nedosljednosti i praznina. Na primjer, govori se o konkretnim tehnikama za saslušanje djeteta (uključujući okruženje u sudnici). Smjernice nisu samo izjava o načelima nego teže biti praktičan vodič za provedbu i poboljšanje međunarodno dogovorenih i obvezujućih standarda.

17. U skladu s opisom zadatka CJ-S-CH-a, tekst smjernica strukturiran je oko raznih načela primjenjivih prije, tijekom i nakon postupka.
18. Skreće se pozornost onim državama članicama Vijeća Europe koje razmatraju izradu nacrtu zakonodavstva koje se tiče djece u sudskim i izvansudskim postupcima na mjerodavna načela, standarde i prepoznatu dobru praksu smjernica.²

2. Informacije o radu Vijeća Europe na pravosuđu prilagođenom djeci i njegovu napretku dostupne su na internetskoj stranici: www.coe.int/childjustice.

Uvod

19. Tijekom nekoliko proteklih desetljeća mnoge javne i privatne organizacije, pučki pravobranitelji, stvaratelji politika i drugi tražili su načine kako osigurati da djeca³ budu svjesna svojih prava i da se ta prava svakodnevno snažno ostvaruju u njihovim životima. Iako smo nedavno proslavili 60 godina EKLJP-a i 20 godina Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, stvarnost na nacionalnoj, regionalnoj i međunarodnoj razini prečesto pokazuje da se prava djece još uvijek povređuju.
20. Djeca mogu doći u kontakt sa sudskim i izvansudskim postupcima na mnogo načina; kad im se roditelji razvođe ili vode bitke oko njihova čuvanja i odgoja, kad počine kaznena djela, budu svjedoci zločina ili njegove žrtve, traže azil, itd. Djeca su nositelji prava i u tom je kontekstu potrebno da postupci budu više prilagođeni djeci kako bi im pružili potporu na najbolji mogući način ako budu trebala pokrenuti sudski ili izvansudski postupak radi zaštite svojih prava.⁴
21. Postoji mnogo pravnih, društvenih, kulturalnih i ekonomskih prepreka za pristup djece sudu, od kojih je vjerojatno najveća nepostojanje (poslovne) sposobnosti. Djecu vrlo često zastupaju roditelji ili skrbnici. Ali, kad zakonski zastupnik ne želi postupati u njihovo ime, ili ne može to učiniti a nadležne javne vlasti ne pokrenu postupak, djeca često nemaju načina za obranu svojih prava ili za djelovanje protiv povreda. U takvim predmetima, ako im nadležna tijelo nije imenovalo posebnog zastupnika, djeca ne mogu ostvariti osnovno pravo da stvar podnesu sudu, iako EKLJP sadrži nekoliko temeljnih načela u tom smislu (vidi članak 6. koji uključuje, između ostalih pravo na pošteno suđenje). Iako Konvencija sadrži ljudska prava za “svakoga”, podnošenje predmeta

3. Osobe do 18 godina života.

4. U. Kilkelly, *Southcourtsandchildren's rights: the Irish experience*, in *YouthJustice*, (*Sudovi za mladež i dječja prava: irsko iskustvo*, u *Pravda za mlade* str. 41: “Konvencija o pravima djeteta, donesena 1989. godine ojačala je ovu zaštitu osiguravši raspon standarda propisnog postupka koji priznaju pravo djece na pošteno suđenje, ali idu i korak dalje u priznavanju potrebe prilagodbe sudskog postupka potrebama i pravima djece.”

sudu osobito je teško djeci. Usprkos činjenici da Sud ima nešto sudske prakse o pitanjima dječjih prava, sudovi (nacionalni i međunarodni) rijetko su dostupni djeci, te odrasli ostaju oni koji obično pokreću postupak u njihovo ime.⁵ Stoga pristup djece pravdi treba rješavati u smjernicama o pravosuđu prilagođenom djeci.⁶

22. Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci imaju za cilj rješavanje statusa i položaja djece i načina na koji se prema djeci postupa u sudskim i izvansudskim postupcima. Međutim, prije nego što predmet bude podnesen sudu, u najboljem interesu djeteta može biti da iskoristi metode alternativnog rješavanja sporova, kao što je mirenje. Ove smjernice pokrivaju postupke na sudu i izvan suda.
23. Smjernice su osmišljene kako bi potaknule raspravu o dječjim pravima i ohrabile države članice na poduzimanje daljnjih koraka kako bi ih pretvorile u stvarnost i ispunile postojeće praznine. Nije im namjera utjecati na pitanja materijalnog prava ili materijalnih prava djece i one nisu pravno obvezujuće naravi. Većina smjernica zahtijevat će samo promjenu pristupa prema stajalištima i potrebama djece.
24. Cilj im je i poslužiti kao praktično sredstvo za države članice u prilagodbi njihovih sudskih i izvansudskih sustava konkretnim potrebama djece u kaznenom, upravnom i građanskom postupku, bez obzira na njihov status i poslovnu sposobnost. Treba ih također koristiti u vrlo specifičnim područjima prava, kao što je zakonodavstvo o zaštiti mladeži koje postoji u nekoliko država članica.
25. U tom kontekstu smjernice nastoje olakšati provedbu vodećih načela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. Jednako tako sva prava propisana EKLJP-om, koja je potvrdio i Sud, primjenjivat će se u jednakom snagom na djecu i na odrasle.
26. S obzirom na to da je procjep između tih odredbi i ostvarenja dječjih prava zapanjujući, obrazloženje se često poziva na dobru praksu, u primjeni prava i zakonodavstvu, koju nalazimo u državama članicama i na rješidbe suda. One mogu poslužiti kao korisne informacije i nadahnuće.

5. F. Tulkens, *International justice for children*, Međunarodna pravda za djecu, Monografija 3, publikacije Vijeća Europe, 2008, str. 17-33.

6. To je tim više potrebno s obzirom na to da opis zadatka Skupine stručnjaka o pravosuđu prilagođenom djeci uključuje pronalaženje praznina u tim stvarima.

Obrazloženje

Preambula

27. Glavne međunarodne organizacije koje se bave ljudskim pravima, kao što su Ujedinjeni narodi i Vijeće Europe, već su razvile značajne standarde i smjernice koje govore o dječjim pravima. Razmotrit ćemo ih na odgovarajućem mjestu. U preambuli se spominju osobito značajni standardi i mjere u tom području, što ne sprečava države članice da uvedu ili primijene više standarde ili povoljnije mjere. U Preambuli se također pozivaju države članice da brzo ratificiraju mjerodavne konvencije Vijeća Europe koje se odnose na dječja prava. Ovo je praktična mjera jer veliki broj država članica nije ratificirao nekoliko tih instrumenata.⁷

I. Opseg i svrha

28. O opsegu i svrsi instrumenta govori se u staccima 1.do 3.. Kao što je već navedeno, smjernice se primjenjuju na kazneno, građansko i upravno pravo, i cilj im je osigurati da se potpuno poštuju sva prava djece u tim postupcima, uz postizanje prave ravnoteže s pravima drugih uključenih stranaka.

II. Definicije

29. Definicija “djeteta” formulirana je u skladu s člankom 1. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, i sa člankom 1.1 Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (ETS br. 160). EKLJP “svakome”

7. Dokument PSVE-a (AS/Jur (2009) 40) o “Specifičnim značajkama i dodanoj vrijednosti pravne stečevine prava međunarodnih ugovora Vijeća Europe”.

daje prava, i ne isključuje osobe mlađe od 18 godina. Mogu postojati predmeti u kojima se osoba mlađa od 18 godina ne smatra djetetom, na primjer predmeti emancipacije, koji postoje u nekoliko država članica.

30. Definicija “roditelja” u stavku b obuhvaća sve osobe s roditeljskom odgovornošću, koje ne moraju uvijek biti biološki roditelji, ali i druge osobe koje imaju roditeljske odgovornosti, kao što su skrbnici ili imenovani zakonski zastupnici.
31. I dok je “pravosuđe prilagođenom djeci” definirano u stavku C u tekstu se također ustraje da je njegov opseg širi od stvarnog pravosudnog sustava i sudskog postupka. Cilja sve stručnjake koji se bave djecom u sudskom postupku i izvan njega. Sektori kao što su policija i službe socijalne i zdravstvene skrbi također su odgovorne za to da pravosuđe postane prilagođeno djeci što je više moguće. Smjernicama se nastoji osigurati da dječja prava budu poznata i da ih svi ovi stručnjaci strogo poštuju.

III. Temeljna načela

A. Sudjelovanje⁸

32. Načelo sudjelovanja, tj. pravo djece da kažu što misle i da iznesu svoja stajališta o svim stvarima koje na njih utječu jedno je od vodećih načela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.⁹ Iako to ne znači da će se uvijek uvažiti njihovih mišljenja, smjernice zahtijevaju da se njihova mišljenja ozbiljno uzmu u obzir i da se dužno poštuju, u skladu s njihovom dobi, zrelošću i okolnostima predmeta, u skladu s nacionalnim postupovnim pravom.

8. Za više informacija, vidi Opću primjedbu br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009. i komentari temeljem IV, D, 3, pravo biti saslušan. Vidi i Preporuku Odbora ministara br. R(98) 8E o sudjelovanju djece u obiteljskom i društvenom životu, 18. rujna 1998, stavak 4.: “sudjelovanje je odlučan čimbenik za osiguranje društvene povezanosti i za život u demokraciji u skladu s vrijednostima višekulturnog društva i načelima snošljivosti”, stavak 5.: “sudjelovanje djece presudno je za njihov utjecaj na uvjete svog života, a to se sudjelovanje ne sastoji samo od sudjelovanja u ustanovama i u donošenju odluka nego, iznad svega, u općem uzorku demokracije mjerodavnom za sva područja obiteljskog i društvenog života.” Vidi nadalje presudu Europskog suda za ljudska prava (Veliko vijeće) od 16. prosinca 1999., *T. protiv UK*, br. 24724/94, stavak 83. i presudu od 16. prosinca 1999., *V. protiv UK*, br. 24888/94, stavak 85.: [...] Članak 6, čitan u cjelini, jamči pravo okrivljenika na djelotvorno sudjelovanje u kaznenom postupku koji se vodi protiv njega”.

9. Konvencija o pravima djeteta, članak 12.

33. Upućivanje na izraz “sposobno stvoriti svoja vlastita stajališta”¹⁰ ne smije se tumačiti kao ograničenje, nego kao dužnosti tijela vlasti da potpuno procijene djetetovu sposobnost, koliko god je to moguće. Umjesto da se odmah pretpostavi da dijete nije sposobno stvoriti mišljenje, države trebaju pretpostaviti da dijete u stvari ima tu sposobnost. Teret toga dokaza nije na djetetu. U skladu s pravnom normom koja uređuje dječja prava, tekstom pod Dijela III A.2 naglašeno je da djeci ta prava pripadaju.
34. Države se ne potiču na uvođenje standardiziranih dobnih granica.¹¹ U Smjernicama Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina također se navodi da “dob ne smije biti prepreka pravu djeteta da potpuno sudjeluje u pravosudnom postupku”.¹²
35. U obiteljskim predmetima djecu treba uključiti u rasprave prije nego što se donese bilo kakva odluka koja utječe na njihovu sadašnju i/ili buduću dobrobit. Sve mjere koje osiguravaju uključenost djece u sudski postupak trebaju biti u nadležnosti suca koji mora utvrditi da su djeca djelotvorno uključena u postupak i da nisu nazočna samo ako su sama odbila sudjelovati ili da ne mogu sudjelovati zbog svoje zrelosti i nemogućnosti razumijevanja. Dobrovoljne organizacije i pravobranitelji za djecu trebaju također uložiti sve napore kao bi se osiguralo da djeca budu uključena u postupke obiteljskog prava i da nisu stavljena pred gotov čin.¹³

10. Na temelju članka 12.,1.

11. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano, st. avci 20.-21. (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009.).

12. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 2005) stavak 18.

13. Neke države članice kažnjavaju roditelje koji ne izvršavaju preuzete obveze u pogledu čuvanja i odgoja i kontakata ne dovodeći u pitanje činjenicu da je možda dijete odbilo poštovati te obveze. U drugim državama roditeljima mogu biti izrečene pritvorske kazne jer nisu postupili po odluci suda iako se one ipak mogu izbjeći tako da se dijete uključi u sve odluke koje se donose u njegovo ime.

U jednom predmetu u kojem se radilo o maloljetnom okrivljeniku, snižene sposobnosti razumijevanja, Sud je utvrdio da “djelotvorno sudjelovanje u tom slučaju pretpostavlja da okrivljenik jako dobro razumije narav sudskog postupka o čemu se u postupku raspravlja, uključujući i značaj svih kazni koje bi mu mogle biti izrečene. To znači, da on ili ona, ako je potrebno i uz pomoć, na primjer, tumača, odvjetnika, socijalnog radnika ili prijatelja treba moći razumjeti opće značenje onoga što se kaže pred sudom. Okrivljenik treba moći slijediti što su iskazali svjedoci optužbe i, ako je zastupan, objasniti svojim odvjetnicima svoju verziju događaja, ukazati na sve izjave s kojima se ne slaže i upoznati ih sa svim činjenicama koje treba iznijeti u njegovoj obrani.”¹⁴ Štoviše, “bitno je da mu bude suđeno pred specijaliziranim sudom koji može potpuno razmotriti i prikladno uzeti u obzir invaliditete s kojima se on nosi i tome prilagoditi svoje postupanje”¹⁵

Slično tome, u predmetu *Sahin protiv Njemačke*, u predmetu povjeravanja na čuvanje i odgoj, Sud je zaključio kako bi “tumačenje kojim bi se od domaćih sudova tražilo da uvijek ispituju dijete o održavanju kontakata s roditeljem kojem nije provjereno na odgoj i čuvanje, bilo preširoko, ali to pitanje ovisi o konkretnim okolnostima svakog predmeta, uz dužno uzimanje u obzir dobi i zrelosti dotičnog djeteta.”¹⁶

Naposljetku, u jednom drugom predmetu o povjeravanju na čuvanje i odgoj, *Hokkanen protiv Finske*, Sud je presudio da je dvanaestogodišnja djevojčica “dovoljno zrela da se njena stajališta uzmu u obzir te se stoga ne smije protivno njenim željama odobriti kontakte”.¹⁷

B. Najbolji interesi djeteta

36. U svim predmetima koji uključuju djecu prije svega mora biti uzet u obzir najbolji interes djeteta. Stoga treba točno procijeniti situaciju. Smjernice promiču razvitak multidisciplinarnih metoda za procjenu najboljih interesa djeteta, priznajući da je to složeni zadatak. Ova procjena postaje još teža kad treba postići ravnotežu između tih interesa i interesa drugih uključenih strana, kao što su druga djeca, roditelji, žrtve, itd. To treba biti obavljeno stručno, od predmeta do predmeta.
37. Najbolje interese djeteta uvijek treba razmatrati zajedno (u odnosu) s drugim dječjim pravima, na primjer pravom na saslušanje, pravom na zaštitu od nasilja, pravom da ne bude odvojeno od roditelja, itd.¹⁸ Sveobuhvatan pristup mora biti pravilo.
38. Zapanjuje kako se malo koristi načelo “najboljih interesa” u predmetima maloljetnih počinitelja, suprotno od stvari obiteljskog prava. Zabrinjavajuća je pojava u mnogim državama članicama Vijeća Europe što prema mladim počiniteljima kaznenih djela provode postupci kao prema odraslima¹⁹. Ne treba isticati da prava sve djece, uključujući i onu koja prekrše zakon, trebaju biti poštovana. Pristup utemeljen isključivo na kažnjavanju maloljetnika nije u skladu s vodećim načelima pravosuđa za maloljetnike izraženim u članku 40. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta²⁰ (Pristup utemeljen isključivo na kažnjavanju maloljetnika nije u skladu s vodećim načelima pravosuđa za maloljetnike izraženim u članku 40. Konvencije o pravima djeteta.) Mjere društveno-socijalne prirode usklađene su u većoj mjeri s ovim instrumentom, i njihova veća učinkovitost dokazana je u praksi.²¹

18. Za praktične sugestije vidi UIHCR-ove smjernice za utvrđivanje najboljih interesa djeteta, 2008. (www.unhcr.org/refworld/docid/148480c342.html).

19. Vidi T. Hammarberg (<http://www.coe.int/t/commissioner/Viewpoints/>) (2009).

20. Opća primjedba br. 10 o dječjim pravima u maloljetničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 25 April 2007), stavak 71. Vidi i preporuku R (87) 20 Odbora ministara o socijalnim reakcijama na maloljetničku delinkvenciju.

21. Opća primjedba br. 10 o dječjim pravima u maloljetničkom pravosuđu (CRC/C/GC/10, 25 April 2007).

14. Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), presuda od 15. lipnja 2004., *V. protiv UK*, br. 60958/00, stavak 29.

15. Europski sud za ljudska prava, *ibid.*, stavak 35.

16. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 8. srpnja 2003., *Sahin protiv Njemačke*, br. 30943/96, stavak 73.

17. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 23. rujna 1994, *Hokkanen protiv Finske*, br. 19823/92, stavak 61.

U nekoliko predmeta iz obiteljskog prava, Europski sud za ljudska prava istaknuo je da domaći sudovi moraju procijeniti teško pitanje što je najbolji interes djeteta na temelju obrazloženog, neovisnog i ažuriranog izvješća psihologa, a dijete trebaju ispitati, ako je to moguće s obzirom na zrelost i dob djeteta, psiholog i sud kad odlučuje o susretima i druženju s roditeljem, prebivalištu te s kojim će roditeljem dijete živjeti.²²

U predmetu *Bronda protiv Italije*, smatralo se da interesi djeteta pretežu nad interesima drugih uključenih stranaka: “[...] Iako treba odrediti poštenu ravnotežu između S-inog interesa da ostane sa svojim posvojiteljima, i interesa njene biološke obitelji da živi s njima, Sud pridaje poseban značaj pretežućim interesima djeteta, koje je, sada u dobi od četrnaest godina, uvijek čvrsto kazivalo da ne želi napustiti dom svojih posvojitelja. U ovome predmetu S.-in interes preteže nad interesom njenih bake i djeda.”²³

Sud je slični stav naveo u već spomenutom predmetu *Sahin protiv Njemačke*: “Članak 8. zahtijeva da domaće vlasti uspostave pravednu ravnotežu između interesa djeteta i interesa roditelja, dajući pri tom osobitu važnost najboljim interesima djeteta, koji s obzirom na svoju prirodu i ozbiljnost, mogu pretegnuti nad interesima roditelja. Posebno, ne može roditelj, na temelju članka 8., steći pravo poduzimanja mjere na štetu djetetovog zdravlja i razvitka.”²⁴

U predmetu posvojenja *Pini i ostali protiv Rumunjske*, Sud je odlučio s obzirom na odbijanje djeteta da ga posvoji strana obitelj: (da) “u takvim stvarima [...] interesi djeteta, ovisno o njihovoj prirodi i ozbiljnosti, mogu pretegnuti nad interesima roditelja.”²⁵

22. Usporedi osobito Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 13. srpnja 2000., *Elsholz protiv Njemačke*, br. 25735/94, stavak 53., i presuda od 8. srpnja 2003., *Sommerfeld protiv Njemačke*, br. 31871/96, stavci 67.-72. Vidi također djelomično izdvojeno mišljenje suca Ressa kojemu su se pridružili suci Pastor Ridurejo i Türmen u predmetu *Sommerfeld protiv Njemačke* (*ibid.*), stavak 2.

23. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 9. lipnja 1998.4, *Bronda protiv Italije*, br. 40/1997, stavak 62.

24. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 8. srpnja 2003., *Sahin protiv Njemačke*, br. 30943/96, stavak 66.

25. Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), presuda od 22. lipnja 2004., *Pini i ostali protiv Rumunjske*, br. 78028/01 i 78030/01, stavak 155.

C. Dostojanstvo

39. Poštovanje dostojanstva osnovni je zahtjev ljudskih prava, koji se nalazi u podlozi mnogih postojećih pravnih instrumenata.²⁶ Iako su u ovom kontekstu bitne razne odredbe Smjernica Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina, pozornost osobito treba obratiti na izjavu u njima sadržanu, da je “svako dijete jedinstveno i vrijedno ljudsko biće i stoga treba poštovati i štiti njegovo osobno dostojanstvo, posebne potrebe, interese i privatnost.”²⁷

40. Tekst C.2 ponavlja odredbu članka 3. EKLJP-a.

D. Zaštita od diskriminacije

41. U međunarodnim pravnim instrumentima kojima su uređena ljudska prava, zaštita od diskriminacije također je čvrsto utemeljeno načelo. Članak 2. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta smatra se jednim od njenih vodećih načela. U tekstu D.1 spominje se nekoliko dobro poznatih osnova diskriminacije.

42. Europska komisija protiv rasizma i nesnošljivosti Vijeća Europe (ECRI) je u svojoj Preporuci br. 7. o općoj politici u nacionalnom zakonodavstvu za borbu protiv rasizma i diskriminacije, o konkretnom pitanju “rase”, istakla: “Budući da sva ljudska bića pripadaju istoj vrsti, ECRI odbija teorije utemeljene na postojanju različitih “rasa”. Međutim, ECRI u ovoj preporuci upotrebljava ovaj izraz kako bi bio siguran da osobe za koje se uglavnom i pogrešno smatra da pripadaju “drugoj rasi” ne budu isključene iz zakonom propisane zaštite.

43. Neke kategorije osobito ranjive djece mogu trebati posebnu zaštitu. U tekstu su popisane neke od tih kategorija; međutim taj popis ne treba smatrati zaključenim, jer nije moguće isključiti i druge osnove diskriminacije.

26. Vidi na primjer preambulu Međunarodnog pakta o građanskim i političkim pravima i preambulu i članak 40., stavak 1. Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

27. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 22. srpnja 2005.), II, 8.a i I. 6.

44. Dob i poslovna sposobnost su daljine osnove diskriminacije u području dječjih prava. Vrlo maloj djeci ili djeci koja nemaju potpunu poslovnu sposobnost za ostvarivanje svojih prava također pripadaju ta prava. S ciljem izbjegavanja diskriminacije takve djece treba razvijati alternativne sustave zastupanja.

E. Vladavina prava²⁸

45. Bez pokušaja definiranja pojma “vladavina prava”²⁹, na nekoliko njegovih elemenata ukazuje se u E(1.) i E(2.). Na cijeli je tekst utjecalo mišljenje Suda da je “vladavina prava, jedno od temeljnih načela demokratskog društva, utkano u sve članke Konvencije”.³⁰ Stoga ona mora imati utjecaj na sve postupke u kojima sudjeluju djeca.

46. Vladavina prava utvrđuje, između ostalih, temeljno načelo da svatko može biti pozvan na odgovornost na temelju jasno određenih i javno objavljenih zakona uz ostvarenje zakonom utvrđenih prava. Ovo se načelo primjenjuje bez obzira na dob te se od država članica očekuje da ga poštuju, podupirući temeljna prava za sve, uključujući djecu. Provedba vladavine prava prema djeci zahtijeva, između ostalog, da se na njih primjenjuje pretpostavka nevinosti i pravo na pošteno suđenje, uključujući neovisnu pravnu pomoć, učinkovit pristup odvjetniku ili drugoj ustanovi ili tijelu nadležnom, u skladu s nacionalnim pravom, za obranu dječjih prava.

47. Načela “*nullum crimen sine lege*” i “*nulla poena sine lege*” vrijede jednako kako za djecu tako i za odrasle i kamen su temeljac demokratskog kaznenog pravosudnog sustava.³¹ Međutim, neke države članice suočavaju se s anti-socijalnim ali ne i kažnjivim ponašanjem djece, sklone su primjeni zahvata koji duboko zadiru (u prava), uključujući lišenje slobode. Pod izlikom zaštite društva od protudruštvenog ponašanja

28. Vidi također izvješće Tajništva Europskog suda za ljudska prava, *Pristup djece pravosuđu - konkretno usredotočenje na pristup djece Europskom sudu za ljudska prava*, kao i sudsku praksu povezanu s pristupom djece nacionalnim pravosudnim sustavima u Zbirici tekstova povezanih s pravosuđem prilagođenim djeci, Glavna uprava za ljudska prava i pravne poslove, 2009. str. 11-19.

29. Brian Z. Tamanaha išao je tragom te ideje do Aristotela: “Bolje je da vlada vladavina prava nego jedan od građana”, i nastavlja: “Tako čak i čuvari prava poštuju pravo”. Citat iz “Vladavine prava” Toma Binghama, Allen Lane, Penguin Group, 2010, str. 3.

30. Ukraine-Tyumen protiv Ukrajine, br. 22603/02, stavak 49., 22. studenog 2007.

31. Europski sud za ljudska prava, članak 7. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, članak 40., stavak 2.a.

prema djeci se primjenjuju sustavne mjere na način koji ne bi bio prihvatljiv kad bi se radilo o odrasloj osobi. Standardna pravna jamstva, kao što je teret dokazivanja na strani države i pravo na pošteno suđenje, nisu uvijek ispunjena. U mnogim zemljama osnovna načela prava u kaznenim stvarima ne primjenjuju se u istom opsegu na djecu kao na odrasle. Djecu se još uvijek kažnjava za tzv. “statusna” djela (ponašanja koja nisu zakonom propisana kao kaznena djela pa odrasli počinitelji za njih ne bi bili kažnjeni).³²

48. Za poštovanje i učinkovitu primjenu vladavine prava a posebno kad su u pitanju djeca, države članice dužne su, na temelju zahtijeva E3 uvesti i/ili održavati neovisne mehanizme za podnošenje prigovora, prilagođene dječjem uzrastu i njihovim sposobnostima razumijevanja.

IV. Pravosuđe prilagođeno djeci prije, tijekom i nakon sudskog postupka

A. Opći elementi pravosuđa prilagođenog djeci

49. Slijedeće postavke pravosuđa prilagođenog djeci odnose se na sve sudionike u sudskim i izvansudskim postupcima, a primjenjuju neovisno o statusu djeteta uključujući određene grupe osobite ranjive djece.

1. Obavijesti i savjeti

50. U svakom pojedinačnom predmetu, dijete treba upoznati sa svim odlučnim i nužnim obavijestima/informacijama od njegovog prvog kontakta s pravosuđem kao i kroz sve stadije postupanja.³³ Ovo se pravo jednako primjenjuje u odnosu na djecu žrtve, navodne počinitelje djela i na djecu kao bilo koju stranku koja sudjeluje u postupku ili na nju utječe.³⁴ Iako nije uvijek jednostavno pružiti ove obavijesti

32. Vidi “Izvješće CRIN-a o statusnim djelima” na http://www.crin.org/docs/Status_Offenses_doc_2_final.pdf

33. Ovo je važan zadatak pravobranitelja za djecu i organizacija za dječja prava.

34. Ovo pravo pokrivaju i razni instrumenti kao što je Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, (članka 13. stavak 1., 37. st. d, 40. stavak 2.b (ii), 42. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 22. srpnja 2005., VII) (ETS br. 160, članak 3.).

prilikom djetetovog uključivanja u postupka pred nadležnim tijelima, ipak to treba učiniti čim prije moguće. Međutim, mogu postojati situacije kada djecu ne treba obavijestiti/informirati (ako je to protivno njihovom najboljem interesu).

51. Djeca trebaju obavijestiti o njihovim pravima,³⁵ ali i o sredstvima koja im stoje na raspolaganju za ostvarivanje ili obranu tih prava, ako zatreba.³⁶ To je prvi uvjet za obranu tih prava. U Dijelu IV.A1 Smjernica (1) daje podroban, ali ne i iscrpan popis obavijesti koje treba pružiti djeci i njihovim roditeljima.
52. Djeca mogu iskusiti izostanak objektivnih i potpunih obavijesti. Ponekad roditelji neće s djecom razmijeniti obavijesti/informacija i će one koje im dati biti pristrane prirode. U tom kontekstu je značajna uloga odvjetnika djece, pravobranitelja i pravnih službi za djecu.
53. Smjernica (2) ponovno ističe pravo djeteta da mu informacije i savjeti budu osigurani na jeziku koji razumije i na način prilagođen njegovoj dobi, zrelosti i sposobnostima.
54. Obavijesti o postupovnom sustavu uključuju potrebne podatke o tijeku postupka, kakav je položaj i uloga djeteta, na koji način će se odvijati ispitivanje, koliko je predviđeno vrijeme trajanja postupka, o značaju i utjecaju danih iskaza, o posljedicama pojedinih radnji u postupku itd. Djeca motaju razumjeti što se događa, kako se odvija postupak, kakve mogućnosti im stoje na raspolaganju i kakve su posljedice svake od mogućnosti. Djeca moraju znati za postojanje alternativa sudskom postupku. U nekim slučajevima mirenje može biti prikladnije od sudske intervencije, a u drugim okolnostima obraćanje sudu može djetetu osigurati više jamstava. Djetetu treba jasno protumačiti različite posljedice takva odabira, tako da bude dobro obaviješteno kad odlučuje, iako dijete u svakom predmetu ne mora biti ono koje odlučuje. Ove obavijesti mogu biti sadržane u raznim djeci prilagođenim materijalima koji sadrže bitne pravne obavijesti (Smjernica 4).
55. Smjernica (5) obvezuje na brzo i izravno pružanje obavijesti i djetetu i roditeljima, o svim optužbama protiv djeteta te o pravima koje

35. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta.

36. Ovo ne smije biti ograničeno na strogo pravne obavijesti, nego na primjer, uključuje informacije o postojanju pravobranitelja ili drugih službi za djecu.

dijete ima u tim predmetima. Djetetu mora biti obaviješteno o odlukama tužitelja, što će se događati nakon suđenja i što će odrediti ishod postupka. Treba ga obavijestiti o mogućnosti ulaganja žalbe, dostupnim sustavima pravne pomoći, zastupanja i drugih mogućih savjeta na koje dijete može imati pravo. Nakon donošenja, presuda mora biti obrazložena na način koji dijete može u potpunosti razumjeti. Ovo je posebno značajno kad se radi o djeci s posebnim obrazovnim potrebama ili niskom razinom pismenosti.³⁷

56. U slučaju prekograničnih građanskopravnih i obiteljskih sporova, u skladu s njegovom zrelosti i sposobnosti razumijevanja, dijete treba na stručni način obavijestiti o pristupu pravosuđu u raznim pravosudnim sustavima kao i o posljedicama koji će postupak imati na njegov život. Djeca su suočena s osobitim izazovima kad postoji povijest obiteljskih sukoba i/ili zlostavljanja.

U predmetima *V. i T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, Sud je naglasio da djelotvorno sudjelovanje u sudnici pretpostavlja da okrivljenik dobro razumije narav postupka suđenja, uključujući značenje bilo koje od kazni koje mu mogu biti izrečene. Stoga maloljetne počinitelje trebaju u svakom predmetu zastupati vješti odvjetnici koji imaju iskustva s djecom.³⁸

U nekim države članicama Vijeća Europe, dostupne su privatne ili subvencionirane službe za djecu i mladež, gdje mogu dobiti obavijesti o dječjim pravima općenito ili osnovne obavijesti o pravnim pitanjima njihova predmeta ili situacije. U određenim državama članicama, kao što su Belgija i Nizozemska, postoje “dućani za dječja prava”³⁹ koji ih mogu uputiti na odvjetnika, dati im pomoć u ostvarivanju njihovih prava (na primjer kako pisati sucu ako želi biti ispitan u postupku itd).

37. Informacije možda trebaju biti prevedene na jezik koji dijete razumije (strani jezik, Brail ili drugi), kao i za odrasle osobe a formalnu pravnu terminologiju trebaće objasniti tako da dijete može u potpunosti razumjeti njeno značenje.

38. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 16. prosinca 1999., *T protiv UK*, br. 24724/94, st. 88. i presuda od 16. prosinca 1999., *V. protiv UK*, br. 24888/94, stavak 90.

39. “Kinderrechtswinkel” Ghentu i Brugesu i “Service Droitsdesjeunes” u većini velikih gradova u zajednici koja govori francuski u Belgiji.

2. Zaštita privatnog i obiteljskog života

57. Zaštita anonimnosti i osobnih podataka djeteta može se pokazati kao nužnost kad su u pitanju mediji, što je već propisano u nekoliko instrumenata⁴⁰. U Vezi s tim, treba posebno spomenuti Konvenciju Vijeća Europe za zaštitu pojedinaca u odnosu na automatsku obradu osobnih podataka (ETS br. 108)⁴¹, koja sadrži skup općeprihvaćenih standarda s naglaskom na prikupljanje i obradu podataka te njihovu kvalitetu. Iako se EKLJP-a izričito ne spominje dječja prava, djeca uživaju sva prava iz Konvencije. Osim toga, Konvencija u svom članku 6. predviđa posebnu zaštitu osjetljivih podataka, kao što su osobni podaci o osudama za kaznena djela. Domaće pravo može propisati koju vrstu podataka će smatrati osjetljivim i zahtijevati od tijela javne vlasti da s tim podacima postupaju kao s osjetljivima u cilju osiguranja bolje zaštite djetetove privatnosti. Na primjer, jedan od instrumenata⁴² sadrži slijedeće vrste (podataka): o stegovnom postupku, o zabilježenim predmetima s elementima nasilja, liječenju u školi, o školskom usmjerenju, o posebnom obrazovanju za osobe s invaliditetom i socijalnoj pomoći učenicima iz siromašnih obitelji.
58. Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta u Općoj primjedbi br.10 o pravima djeteta u maloljetničkom pravosuđu⁴³, preporučuje, između ostalog, isključenje javnosti tijekom postupka tajnosti zapisnika, ne otkrivanja identiteta djeteta prilikom donošenje presude itd. Sud treba imati mogućnost suđenja zatvorenih za javnost kad to zahtijeva interes djeteta ili njegova privatnost,⁴⁴ a Smjernica 9 podsjeća države članice

40. Na primjer, članak 11. stavak 3. Konvencije o djelovanju protiv trgovine ljudskim bićima (CETS br. 197) govori o privatnosti i štiti osobne podatke potičući države da uvedu regulatorne mjere za tisak. U Smjernicama Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 2005) stavak X, 27. navodi se: "Informacije povezane s djetetovim sudjelovanjem u pravosudnom postupku trebaju biti zaštićene. To se može postići kroz čuvanje povjerljivosti i ograničavanjem otkrivanja informacija koje mogu dovesti do prepoznavanja djeteta koje je žrtva ili svjedok u pravosudnom postupku." To je opisano i u Standardnim minimalnim pravilima Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe: "Pekinška pravila, 1985., članak 8): Pravo maloljetnika na privatnost treba poštovati u svim fazama kako bi se izbjeglo da mu se uzrokuje šteta nepropisnim objavljivanjem u javnosti ili etiketiranjem. U načelu, neće biti objavljena ni jedna informacija koja bi mogla dovesti do prepoznavanja maloljetnog počinitelja."

41. Ovaj instrument ima globalnu namjenu i otvoren je za pristupanje državama koje nisu članice Vijeća Europe, ako njihovo zakonodavstvo ispunjava zahtjeve Konvencije.

42. Mišljenje 2/2009 Radne skupine EU-a za zaštitu podataka o zaštiti osobnih podataka djeteta (Opće smjernice i poseban slučaj škola).

43. Opća primjedba br.10 o pravima djeteta u maloljetničko pravosuđu (CRC/C/GC/10, 25. travnja 2007).

44. Poslovnik Europskog suda za ljudska prava, članak 63.

na takvu dobru praksu. Ovo načelo treba, međutim, uskladiti s načelom slobodnog pristupa sudskom postupku, koje postoji u mnogim državama članicama.

59. Neki od mogućih načina zaštite privatnosti u medijima su, između ostalog, osiguravanje anonimnosti ili korištenja pseudonimom, upotreba zaslona ili iskrivljavanje glasova, uklanjanje imena i ostalih elemenata pogodnih za prepoznavanja djeteta iz svih isprava, zabrana svakog oblika snimanja (fotografskog, zvučnog, video) itd.
60. Države članice imaju u tom pogledu pozitivne obveze. Smjernicom 7 se ponavlja da je nadzor (nad medijima) temeljen na pravno obvezujućim normama ili na kodeksu struke za tisak vrlo bitan, s obzirom na činjenicu da je šteta počinjena nakon objave imena i/ili slike često nepopravljiva.
61. Iako u načelu treba onemogućiti javnosti i tisku da dođu do informacija na temelju kojih je moguće prepoznati o kojoj osobi je riječ, u pojedinim izuzetnim slučajevima otkrivanje predmeta ili njegovo javno objavljivanje mogu biti u korist djeteta, na primjer u slučajevima otmice djeteta. Također, javna objava (predmeta) može doprinijeti zagovaranju ili podizanju svijesti o nekom pitanju.
62. Pitanje zaštite privatnosti osobito je značajno u prilikom primjene mjera za sprečavanje protudruštvenog ponašanja djece. Konkretnije, izvršavanje tzv. Naloga protiv protudruštvenog ponašanja (NPP) u Ujedinjenom Kraljevstvu, koji uključuje politiku "imenovanja i sramoćenja" pokazuje da u takvim predmetima osobni podaci nisu uvijek sačuvani od javnosti. Svim stručnjacima koji rade s djecom, Smjernica (10) nameće strogu obvezu u vezi s time, osim kad postoji opasnost od štete za dijete (vidi članak 12. Konvencije Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja CETS br. 201).

U predmetu *B. i P. protiv Ujedinjenog Kraljevstva* Sud je odlučio da su postupci razvoda braka ili odluke o prebivalištu djece nakon razvoda najbolji primjeri u kojima se može opravdati isključenje tiska i javnosti u cilju zaštite privatnosti djeteta i stranaka te sprječavanja narušavanja pravičnog postupanja.⁴⁵

45. Europski sud za ljudska prava *B. i P. protiv UK*, presuda od 24. travnja 2001., br. 36337/97 i 35974/97, stavak 38.

U predmetu *Handyside v. the United Kingdom* (1976), Sud je rekao: “Znači, kada se radi o djetetu kojemu je stavljeno na teret počinjenje teškog kaznenog djela koje privlači veliko zanimanje medija i javnosti, raspravu treba provesti na način koji će u najmanjoj mogućoj mjeri prouzročiti osjećaje zastrašenosti i zakočenosti.”⁴⁶

U već spomenutim predmetima *V. i T. protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, u kojima se radilo o kaznenom postupku protiv dva dječaka koja su ubila dvogodišnjaka, sud je rekao, između ostalog: “[...] vrlo je bitno da se s djetetom koje mu je stavljeno na teret počinjenje kaznenog djela postupa na način koji u cijelosti vodi računa o njegovoj dobi, razini zrelosti te intelektualnim i emotivnim sposobnostima, te da poduzeti koraci doprinose unaprjeđenju njegove sposobnosti razumijevanja postupka i sudjelovanja u njemu.”⁴⁷ Nadalje: “Znači, kada se radi o djetetu kojemu je stavljeno na teret počinjenje teškog kaznenog djela koje privlači veliko zanimanje medija i javnosti, raspravu treba provesti na način koji će u najmanjoj mogućoj mjeri prouzročiti osjećaje zastrašenosti i zakočenosti.”⁴⁸

3. Sigurnost (posebne preventivne mjere)

63. Glede djece žrtava, ove su smjernice nadahnute načelima Smjernica Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina,⁴⁹ i Konvencijom o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja, koja zahtijeva da se djeci, njihovim obiteljima i svjedocima osigura zaštita od zastrašivanja, odmazde i ponovne viktimizacije.⁵⁰

46. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće), presuda od 16. prosinca 1999., *V. protiv UK*, br. 24888/94, stavak 87.

47. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 16. prosinca 1999., *Sahin protiv Njemačke*, br. 24724/94, stavak 84. i presuda od 16. prosinca 1999., *V. protiv UK*, br. 24888/94, st. 86.

48. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 16. prosinca 1999., *Sahin protiv Njemačke*, br. 24724/94, stavak 85. i presuda od 16. prosinca 1999., *V. protiv UK*, br. 24888/94, stavak 87.

49. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela (ECOSOC Res 2005/20, 22. srpnja 2005.).

50. Članak 31., stavak 1.

64. Smjernica 11 podsjeća da djeca, osobito ona ranjiva, trebaju biti zaštićena od zla u bilo kojem obliku ono bilo. Nadahnuta je mnogim već postojećim odredbama koje zahtijevaju isto to.
65. U nekoliko je država članica, u skladu s preporukom Smjernice 12, uvedena provjera zaposlenika na poslovima zaštite djece koji rade u službama nadležnim za djecu, uključujući provjeru ranije osuđivanosti i poduzimanje privremenih mjera kada se pojavi sumnja navodnom počinjenju kaznenog djela šteta djece. Naravno prilikom primjene ovih mjera treba poštovati pretpostavku nevinosti, i neovisnost pravosuđa.
66. Smjernica 13 podsjeća da je temeljno načelo za posebnom potrebom zaštite u slučajevima kad je navodni počinitelj roditelj, neki drugi član obitelji ili neposredni skrbnik.

4. Obuka stručnjaka

67. Smjernica (14) određuje da svi stručnjaci koji rade s djecom (policija, odvjetnici, izmiritelji, socijalni radnici i ostali stručnjaci) moraju proći obuku iz vještina komuniciranja, korištenja djeci primjerenog jezika i unaprjeđivati znanja o dječjoj psihologiji. Međutim, još ih uvijek tek nekolicina ima znanje o dječjim pravima i njihovom ostvarivanju tijekom postupka.
68. Dječja prava mogu i trebaju biti dio nastavnih programa u školama i u posebnim područjima visokog obrazovanja (pravo, psihologija, socijalni rad, obuka policije, itd.). Oni trebaju obuhvatiti konkretna dječja prava i zakonodavstvo koje uređuje pitanja povezana s djecom, kao što je obiteljsko pravo, maloljetničko pravosuđe, pravo azila i imigracije itd.
69. Naprijed navedena Konferencija iz Toleda (vidi stavak 6.) zaključeno je: “Svi stručnjaci, osobito suci, psiholozi i odvjetnici, koji se u pravosuđu bave djecom, trebaju raspolagati odgovarajućim informacijama o primjerenim načinima ispitivanja, unaprjeđivati njihov značaj te se usavršavati u njihovoj primjeni.”⁵¹

51. www.coe.int/t/dghl/standardsetting/children/Toledoconference_en.asp

Već nekoliko godina Flamanska odvjetnička komora i njeno Povjerenstvo za odvjetnike za mladež pružaju/osiguravaju svojim članovima dvogodišnji tečaj u dječjim pravima. Pravne informacije nadopunjuje osnovna obuka iz psihologije i razvoja djeteta te praktična obuka kao što je komuniciranje s djecom. Za dobivanje uvjerenja o stečenom nazivu "odvjetnik za mladež" obvezatno je pohađanje svih modula. Godine 2010. obuku je prošlo oko 400 mladih pravnikâ.⁵²

5. Multidisciplinarni pristup

70. U tekstu smjernice u cjelini, a osobito Smjernice (16do18), potiču države članice na jačenje interdisciplinarnog pristupa u radu s djecom.
71. Donoseći odluke u predmetima koji se tiču djece, a koje će imati izravni ili neizravni učinak na njihovu sadašnju ili buduću dobrobit, npr. kod procjene najboljeg interesa djeteta, ili mogućih štetnih posljedica postupka na dijete, itd., suci i drugi pravni stručnjaci trebaju koristiti podršku i preporuke stručnjaka iz drugih disciplina.
72. Nužno je osigurati multidisciplinarni pristup naročito kada su u pitanju djeca u sukobu sa zakonom. Stručnjaci koji pravne norme primjenjuju u praksi nisu uvijek u tijeku s dostignućima i razvojem postignuća u područjima dječje psihologije, potreba djece, njihovog ponašanja i razvitka.

Na Islandu, u Norveškoj i Švedskoj, predmeti zlostavljanja i nasilja mogu se rješavati u tzv. "dječjim kućama". Stručnjaci socijalnih službi, medicinske forenzike, pedijatri, policija i državna odvjetništva rade zajedno, naročito u početnim fazama policijske istrage ili istrage koju provode socijalne službe. Oni organiziraju i dijele različite zadatke koje treba obaviti. Ispitivanja određene djece obavljaju se u tim kućama, uz mogućnost da treća strana koristi videovezu u susjednoj sobi. Postoje i sobe za liječničke preglede i savjetovanje.

52. Više informacija (na flamanskom) nalazi se na www.jeugdadvoaat.be.

6. Lišenje slobode

73. Posebnu pozornost treba posvetiti postupanju s pritvorenom djecom, koja su ranjiva po (svojoj) prirodi. Praktične mjere za pritvaranje djece predložene su mnogim instrumentima Vijeća Europe, između ostalog u Europskim pravilima za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji podliježu sankcijama i mjerama, ili u standardima CPT-a. Kako je to navedeno u ovom posljednjem instrumentu, treba uložiti posebne napore za izbjegavanje pritvaranja. Međunarodna tijela za dječja prava vrlo su kritična prema pritvaranju i nastoje smanjiti njegovu primjenu. Međutim, pritvaranje prije suđenja u nekim predmetima ipak može biti potrebno, npr. radi sprečavanja uništenja dokaza, utjecaja na svjedoke, kad postoji opasnost od dogovaranja ili bijega, itd.
74. S obzirom na to da već postoje mnogobrojni standardi o pravima maloljetnika lišenih slobode,⁵³ ne treba ih ponavljati u Smjernicama. Osnovno je načelo da lišenjem slobode niti jedno drugo pravo, osim prava na slobodu, neće biti ograničeno. Kako je to jasno određeno smjernicama 19. i 20. treba izbjegavati bilo koji oblik mjera pritvaranja te one moraju biti krajnje mjere što kraćeg trajanja i primijenjene samo u slučajevima teških kaznenih djela.⁵⁴ To je ključna pravna obveza. Osim toga, opće je poznato da pritvaranje ne umanjuje opasnost od ponovnog počinjena djela.
75. Kako je već istaknuto, članci koji se odnose na lišenje slobode i policiju ne predstavljaju iscrpan popis prava i zaštite, već najmanji mogući opseg prava djece. Smjernicu 21. treba tumačiti u tom smislu.
76. Pitanje treba li djecu držati u pritvoru s odraslima nije novo. U nekim predmetima, kao kad se radi o maloj djeci, ne odvajati ih od pritvorenog roditelja mogao bi biti njihov najbolji interes, kao i u slučaju kad se radi o djeci pritvorenih useljenika koju ne treba odvajati od njihovih obitelji. Nekoliko država članica Vijeća Europe vjeruje da u velikim, rijetko naseljenim područjima, iznimno u interesu djeteta može biti da bude pritvoreno u objektu za odrasle (što. olakšava posjete roditelja čije prebivalište može biti udaljeno stotinama kilometara). Međutim, u

53. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, članci 37. i 40.

54. Preporuka Odbora ministara CM/Rec(2008) 11, stavak 59.1.

takvim slučajevima pritvorske vlasti moraju biti naročito oprezne da bi spriječile odrasle u zlostavljanju djece.

77. Međutim, Odbor Ujedinjenih naroda za prava djeteta vrlo se jasno izjasnio o tom pitanju, na temelju članka 37. c Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta. U naprijed navedenoj Preporuci CM/Rec(2008) 11 navedeno je i da maloljetnici neće biti pritvoreni u ustanovama za odrasle, nego u ustanovama posebno osmišljenima za njih.
78. Nekoliko preporuka podsjeća da se smjernice primjenjuju na djecu tražitelje azila te da posebnu pozornost toj osobito ranjivoj skupini, maloljetnicima bez pratnje, neovisno jesu li tražitelji azila ili ne, ne smiju biti lišeni slobode samo na temelju činjenice da nemaju prebivalište u dotičnoj zemlji (Smjernica 22).

U predmetu *Guvec protiv Turske* Sud je ponovio svoje napomene o neprimjerenosti dugotrajnosti pritvaranja. Naveo je: “U najnovije tri presude koje se tiču Turske Sud je izrazio svoje nezadovoljstvo s praksom zadržavanja djece u pritvoru (vidi *Selçuk protiv Turske*, br. 21768/02, stavak 35., 10. siječnja 2006.; *Koşti i ostali protiv Turske*, br. 74321/01, stavak 30., 3. svibnja 2007.; naprijed navedeni predmet *Nart protiv Turske*, stavak 34.) i četiri povrede članka 5., stavak 3. Konvencije za znatno kraća razdoblja nego ona koje je proveo podnositelj u ovome predmetu. Na primjer, u predmetu *Selçuk* podnositelj je preveo oko četiri mjeseca pritvoru kad je imao 16 godina, a u predmetu *Nart* podnositelj je proveo četrdeset osam dana u pritvoru kad je imao 17 godina. Podnositelj je u ovome predmetu bio pritvoren od 15 godine te je držan u pritvoru kroz razdoblje duže od četiri i pol godine. U svjetlu naprijed navedenog Sud smatra da je trajanje podnositeljeva pritvora bilo prekomjerno i predstavlja povredu članka 5., stavak 3. Konvencije.”⁵⁵

B. Pravosuđe prilagođeno djeci prije sudskog postupka

79. Granica kaznene odgovornosti je složeno i važno pitanje. Ova granica kreće se u državama članicama Vijeća Europe u rasponu od 8 godina do punoljetnosti. Tekst Smjernice 23 nadahnut je Smjernicom

55. ECHR (Drugi odjel), presuda od 20. siječnja 2009., *Guvec protiv Turske*, br 70337/01, stavci 109.-110.

CM/Rec(2008)11 Odbora ministara državama članicama o Europskim pravilima za maloljetne počinitelje kaznenih djela koji podliježu sankcijama i mjerama.⁵⁶ Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta ne određuje neku dob, ali se u Općoj napomeni br. 10. o pravima djeteta u maloljetničkom pravosuđu, državama članicama preporuča da najnižu granicu ne postave prenisko. Standardna minimalna pravila Ujedinjenih naroda za maloljetničko pravosuđe sadrže sličnu poruku. Europska mreža pravobranitelja za djecu (ENOC) zagovara da se granica podigne na 18 godina uz preporuku za razvoj inovativnih sustava primjerenih svim počiniteljima koji nisu punoljetni, a koji su usmjereni na (ponovno)obrazovanje, ponovno uključivanje i rehabilitaciju.

80. Općenito, u maloljetničkom pravosuđu treba promicati i provoditi preventivni i reintegrirajući pristup. Kad djeca počine lakša kaznena djela, kazneni sustav ne mora automatski reagirati ako bi se veći uspjeh mogao postići korisnim odgojnim mjerama. Štoviše, odgovor država članica na počinjena djela države treba biti razmjerni ne samo okolnostima i težini djela, nego i dobi, nižem stupnju krivnje i potrebama djeteta te potrebama društva.
81. Smjernice 24do 26 podsjećaju da nekoliko država članica pažnju usmjeravaju na rješavanje sukoba izvan sudova, između ostalog, mirenjem u obiteljskim stvarima, alternativnim postupanjem i izvansudskom uspostavom prava/restorativnom pravdom. To je pozitivan pomak pa države članice treba poticati da i djeci moguće korištenje tih postupaka ali na način da se njihovom primjenom ne onemogući djeci pristup pravosuđu.
82. Takva praksa već postoji u mnogim državama članicama Vijeća Europe i može uključivati praksu prije, tijekom i nakon sudskog postupka. Ona postaje osobito značajna u području maloljetničkog pravosuđa. Ove smjernice ne daju prednost niti jednom od alternativnih postupanja izvan suda na koje također treba primjenjivati smjernice, a osobito u obiteljskim sukobima, s obzirom da se u njima ne radi isključivo o pravnim pitanjima. U ovom području zakon ima ograničenja i može u konačnici prouzročiti štetne posljedice. U nekim izvješćima navedeno je da se stranke više pridržavaju rješenja postignutih mirenjem jer u njihovom donošenju same sudjeluju. A u njima i djeca

56. Usporedi bilješku 58.

mogu imati ulogu. Obvezno upućivanje u postupak mirenja, prije pokretanja sudskog postupka, je jedna od mogućnosti: time se ne želi prisiliti ljude na mirenje (jer je to u suprotnosti s biti mirenja), nego kod svakog stvoriti svijest o postajanju ove mogućnosti.

83. Iako postoje neka mišljenja da se, kada je god to moguće, djeca trebaju kloniti sudova, sudski postupak naročito kad je u skladu s načelima pravosuđa prilagođenog djeci nije nužno lošiji od (izvansudske) alternative tom postupku. Kao i u sudskom postupku, alternativno postupanje može značiti opasnost za dječja prava, kao što je zanemarivanje temeljnih načela poput pretpostavke nevinosti, prava na odvjetnika, itd. Stoga svaka odluka mora cijeliti kakvu kvalitetu osigurava pojedini sustav.
84. Opća napomena br.12. Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta sadrži preporuku:⁵⁷ “Prilikom primjene alternativnih postupaka, uključujući mirenje, djetetu mora biti omogućeno da suglasnost da slobodno i dobrovoljno te mu osigurana pomoć te pravni i drugi savjeti prilikom određivanja da li je i u kojoj mjeri predloženo alternativno postupanje primjereno i poželjno za maloljetnika.” Štoviše, Smjernicom 26 se zahtijeva da djeca uživaju jednaku razinu zaštite i u sudskim i u izvansudskim postupcima.
85. Zaključno, tekst smjernica podupire da se djeci kao nositeljima prava osigura pristup nacionalnim sudovima, u skladu s praksom Suda, kojem imaju osiguran pristup ako to žele. Međutim, takav je pristup uravnotežen i usklađen s alternativama sudskom postupku.

U kantonu Fribourg, Švicarska, za djecu u sukobu sa zakonom uspostavljen je program mirenja. Tijekom mirenja razmatraju se prava i interesi žrtve i počinitelja sve u nastojanju pronalaženja ravnoteže između uspostave povrijeđenog prava i odmazde. Predmete koji udovoljavaju propisanim kriterijima, sudac može uputiti miritelju. I dok je miritelj odgovoran za postupak mirenja sudac zadržava svoju nadležnost u kaznenom postupku. Neovisno o tome da li su stranke postigle sporazum ili ne, sudac će biti obaviješten o ishodu mirenja te će u skladu s tim ili proglasiti sporazum (upisanom obliku) ili nastaviti postupak ako sporazuma nema.

57. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano, st. 20.-21. (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009.), stavak 59.

U Norveškoj prije pokretanja sudskog postupka, parovi koji zatraže razvod a imaju djecu mlađu od 16 godina, moraju pokrenuti postupak mirenja. Svrha toga je pomoći roditeljima u postizanju obostrano prihvatljivog sporazuma o tome gdje će djeca živjeti, o izvršavanju roditeljskih odgovornosti i održavanju kontakata, te tako osigurati da najbolji interesi djeteta budu uzeti u obzir.

C. Djeca i policija

86. Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci treba primjenjivati i policija. To podrazumijeva svaku priliku kada djeca mogu doći u kontakt s policijom, što je, kako je to određeno Smjernicom 27 od osobite važnosti kad se radi o ranjivoj djeci.
87. Nesumnjivo da i u potencijalno rizičnim situacijama kao što su uhićenje i ispitivanje djece, što obuhvaćaju Smjernice (28) i (29) treba primijeniti djeci prilagođen pristup. Osim u iznimnim slučajevima, roditelje treba odmah obavijestiti o uhićenju njihova djeteta, a dijete uvijek treba omogućiti dostupnost odvjetnika ili bilo kojeg drugog tijela odgovornog u skladu s nacionalnim pravom za obranu dječjih prava, te pravo obavještanja roditelja ili osobe kojoj vjeruje. Od trenutka uhićenja treba mu omogućiti kontakt sa službama za zaštitu maloljetnika. Samo ako roditelji nisu dostupni, moguće je obavijestiti i neku drugu osobu kojoj dijete vjeruje (na primjer, djeda i baku).
88. Europski odbor za sprečavanje mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja (CPT) razvio je niz standarda koji se primjenjuju na pritvor djece kod policije. Osim toga je u svojim primjedbama na Nacrt europskih pravila za maloljetne počinitelje,⁵⁸ ukazao da tim pravilima treba izričito predvidjeti da djeca koju je pritvorila policija, neće morati bez prisutnosti i pomoći odvjetnika ili osobe kojoj dijete vjeruje, iskazivati niti potpisivati isprave povezane s djelom za koje su osumnjičeni. Ove standarde podupire Smjernica 30. Državama bi bilo korisno razmotriti uvođenje posebnih policijskih jedinica, posebno osposobljenih za takve poslove.

58. CPT, 18. Opće izvješće (2007-2008), stavak 24.

U predmetu *Okkali protiv Turske*, Sud je razmatrao predmet dvanaestogodišnjeg dječaka pritvorenog u policiji, koji je tvrdio da je bio zlostavljan. Sud smatra da mu je s obzirom da je bio maloljetan trebalo osigurati veći stupanj zaštite te da vlasti nisu cijenile da je posebno ranjiva osoba. Sud je dodao da u sličnim predmetima djetetu treba imenovati odvjetnika koji će mu pomagati a roditelji (ili zakonski zastupnici) moraju biti obaviješteni o pritvaranju.⁵⁹

U predmetu *Salduz protiv Turske*, Sud je smatrao da je došlo do povrede članka 6., stavka 1. EKLJP-a, jer sedamnaestogodišnjem osumnjičeniku tijekom boravka u policijskom pritvoru, gdje se nalazio pet dana, nije bio dostupan odvjetnik. Sud je utvrdio: “Za praktično i učinkovito ostvarenja prava na pošteno suđenje iz članka 6., stavka 1. odvjetnik mora biti dostupan osumnjičeniku u pravilu od prvog ispitivanja koje provodi policija.⁶⁰ Sud je također naglasio da je jedan od odlučnih faktora ovoga predmeta bila podnositeljeva dob. S obzirom na značajni broj važnih međunarodnih pravnih instrumenata koji se odnose na pravnu pomoć maloljetnicima u policijskom pritvoru, Sud je naglasio odlučnu važnost osiguranja dostupnosti odvjetnika maloljetniku u pritvoru.⁶¹

D. Pravosuđe prilagođeno djeci tijekom sudskog postupka

89. Ove elemente pravosuđa prilagođenog djeci treba primjenjivati u svim postupcima: kaznenom, građanskom i upravnom.

1. Pristup k sudu a sudnemu konaniu

90. Kako je to određeno Smjernicom 34, iako djeci na temelju zakona pripadaju prava, ona ih često ne mogu učinkovito ostvariti Godine 1990. Parlamentarna skupština Vijeća Europe je u svojoj Preporuci 1121 o

59. Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), presuda od 17. listopada 2006, *Okkali protiv Turske*, br. 52067/99, stavci 69. et seq.

60. Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 27. studenog 2008., *Salduz protiv Turske*, br. 36391/02, stavak 55.

61. *Ibid*, stavci 56.-62.

pravima djece prije dvadeset godina istakla da “djeca imaju prava koja sama neovisno ostvaruju čak i usprkos protivljenju odraslih.”⁶² Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta sadrži nedvojbeno pravo djeteta na pokretanje sudskog postupka u članku 37.d, koje predstavlja temelj za osporavanje zakonitosti djetetovog lišenja slobode. Trenutno se, vezano uz ovu konvenciju, daje snažna potpora uspostavi žalbenog postupka.⁶³ Treba se nadati da će djeca imati na raspolaganju ista pravna sredstva protiv povrede njihovih prava kakva imaju odrasli na temelju nekoliko više općih konvencija o ljudskim pravima.

91. U tom istom kontekstu EKLJP osigurava “svakome” čija su ljudska prava povrijeđena pravo na “učinkovito pravno sredstvo pred nacionalnim tijelom vlasti”⁶⁴. Ovaj izričaj jasno uključuje djecu. Kao rezultat toga je da se djeca mogu sa svojim predmetima obratiti Sudu, iako pravo na pokretanje postupka često nemaju na temelju domaćeg prava.⁶⁵
92. S obzirom na činjenicu da je većina zakonodavstva o poslovnoj nesposobnosti djece izrađena radi zaštite djece, ipak je bitno da se ovaj nedostatak poslovne sposobnosti ne koristi protiv njih kad su povrijeđena njihova prava ili kad nitko drugi ne brani ta prava.
93. Smjernicom (34) preporučeno je također da države članice svojim zakonima na primjereni način olakšaju djeci, koja dovoljno razumiju svoja prava, pristup sudu. Osim toga smjernica preporučuje, nakon odgovarajućeg pravnog savjetovanja, korištenje pravnih sredstava za zaštitu njihovih prava.
94. Treba obratiti pozornost na snažnu povezanost pitanja pristupa pravosuđu, primjerenog pravnog savjetovanja⁶⁶ i prava na izražavanje mišljenja u sudskom postupku. Ove smjernice nemaju za cilj ohrabriti djecu da se sudu obraćaju bez utemeljenog razloga ni valjane pravne osnove. Samo se po sebi razumije da osnova za obraćanje sudu mora biti utemeljena na pravu i kad se sudu obraćaju djeca, jednako kao i odrasli.

62. Preporuka 1121 (1990) o “pravima djece”, stavak 6.

63. Kampanja za mehanizme za podnošenje prigovora za *Konvenciju Ujedinjenih naroda o pravima djeteta*.

64. Članak 13.

65. Vidi izvješće Tajništva Suda, cit. str. 5; “Djeca mogu stoga podnijeti zahtjev Sudu čak i kad prema domaćem pravu nemaju pravo pokrenuti pravni postupak.”

66. To služi i kako bi uvjeralo dijete da ne pokreće postupak kad u stvari nema nikakve pravne osnove ili izgleda za uspjeh.

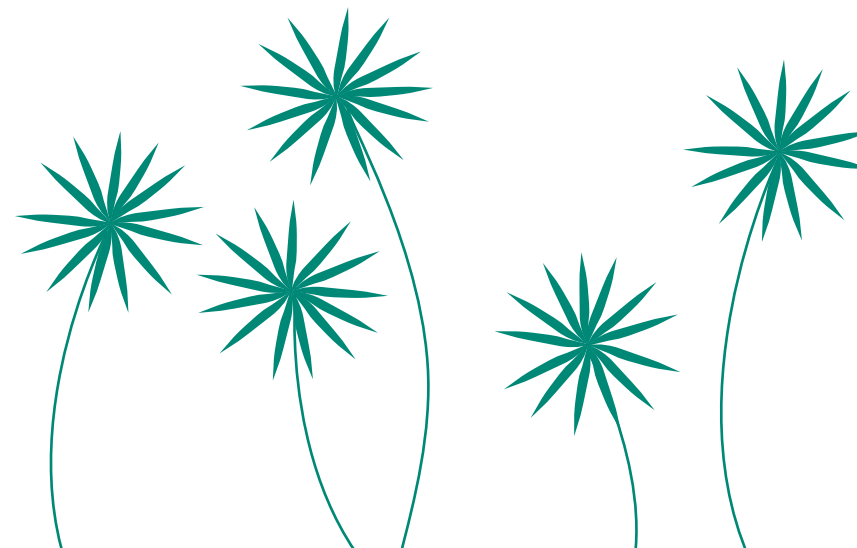
Kad su dječja prava povrijeđena ili ih je potrebno braniti, a zakonski zastupnik to ne učini u ime djeteta, treba omogućiti sudskoj vlasti ocjenu slučaja. Omogućavanje djeci pristupa sudu može biti potrebno i u predmetima u kojima može doći do sukoba interesa između djeteta i njegova zakonskog zastupnika.

95. Omogućavanje pristupa sudu može biti uvjetovano godinama starosti ili procjenom sposobnosti rasuđivanja, zrelosti ili razine sposobnosti shvaćanja. Ova oba sustava imaju prednosti i nedostatke. Prednost jasne dobne granice njezina je objektivnost i odnosu na svu djecu i jamac je pravne sigurnosti. Međutim, omogućavanja djeci pristupa sudu na temelju njihove osobne sposobnosti rasuđivanja omogućava prilagođavanje svakom pojedinom djetetu u skladu s njegovom zrelosti. Ovaj sustav može biti rizičan jer daje postupajućem sudu široki prostor slobodne procjene. Treća je mogućnost kombinacija oba sustava: postavljanje dobne granice uz mogućnost da je mlađe dijete ospori.⁶⁷ To međutim može dovesti do dodatnog problema tj. da dijete mora dokazivati svoju sposobnost ili rasuđivanja.(discernment)
96. Smjernicama nije postavljena nikakva dobna granica, jer ona može rezultirati krutosti i slobodnom procjenom i kao takva prouzročiti nepravedne posljedice. Ona također ne može u dovoljnoj mjeri cijeniti različite sposobnosti djece i njihovu razinu razumijevanja. One se mogu razlikovati u znatnoj mjeri, ovisno o razvojnim sposobnostima pojedinog djeteta, životnom iskustvu, spoznajnim i drugim vještinama. Petnaestogodišnjak može biti manje zreo od dvanaestogodišnjaka, a vrlo mala djeca mogu biti dovoljno inteligentna i razumjeti svoju konkretnu situaciju. Sposobnost, zrelost i razina razumijevanja bolje pokazuju stvarne sposobnosti djeteta od njegove ili njezine dobi.
97. Svoj djeci, neovisno o dobi i sposobnostima, nesumnjivo pripadaju prava, no u praksi se kao glavno pitanje postavlja pitanje dobi, ali vrlo mala djeca ili djeca s određenim invaliditetom samostalno neće moći učinkovito štititi svoja prava. Stoga države članice trebaju uspostaviti sustav u kojem će odrasle osobe za to određene biti sposobne postupiti u ime djeteta: bilo to roditelji, odvjetnici ili druge ustanove i tijela nadležna prema nacionalnom pravu za obranu prava djece. Njihovo

67. Na primjer, belgijsko zakonodavstvo ponekad koristi dobnu granicu, a ponekad razinu rasuđivanja.

uključivanje u postupak ni priznavanje njihovog statusa kao zastupnika djece ne bi smjelo obuhvatiti samo slučajeve kad je postupak već u tijeku, već bi oni trebali imati ovlasti samostalno pokrenuti postupak kada je povrijeđeno neko djetetovo pravo ili postoji opasnost da će ono biti povrijeđeno.

98. Smjernica 35 preporučuje državama članicama uklanjanje svih prepreka djeci u pristupu sudu. Primjeri takvih prepreka su troškovi postupka i izostanak odvjetnika, ali je preporučeno uklanjanje i drugih prepreka, koje mogu biti različite prirode. Ako dođe do sukoba interesa između djece i njihovih roditelja, potrebu za roditeljskom suglasnosti treba izbjeći. Sustav treba razvijati na način da neosnovana roditeljeva uskrata (suglasnosti) ne sprječava dijete u traženju sudske zaštite. Pristupu sudu/pravosuđu mogu ograničavati novčani ili psihološki čimbenici. Procesne uvjete za pristup sudu/pravosuđu treba ograničiti u najvećoj mogućoj mjeri.⁶⁸
99. U pojedinim slučajevima dijete zbog traume, tijekom svog djetinjstva ne može osporavati određene radnje ili odluke, na primjer u predmetima seksualnog zlostavljanja ili izuzetno konfliktnih obiteljskih stvari.

68. Treba izbjegavati previše ograničavajući ili čisto tehnički pristup zastupanju. Vidi I. Berro-Lefèvre, *Improving children's access to the European Court of Human Rights*, International justice for children, Monografija br. 3, Strasbourg, Izdavaštvo Vijeća Europe, 2008, str. 69-78.

100. Za takve slučajeve Smjernica 36 preporučuje odobravanje pristupa sudu u određenom vremenu nakon djetetove punoljetnosti. Ona potiče države članice na preispitivanje njihovih rokova za zastaru. U tom pogledu Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja CETS br.: 201 mogla bi se iskoristiti kao nadahnuće.⁶⁹

Sud je u predmetu *Stubbings i ostali protiv Ujedinjenog Kraljevstva*⁷⁰ bio mišljenja: “proteklih godina razvijala se svijest o nizu problema uzrokovanih zlostavljanjem djece i njegovim psihološkim učincima na žrtve, stoga će, radi uvođenja posebnih odredbi za ovu grupu tužitelja u skoroj budućnosti⁷¹, postojati potreba za izmjenom pravila u državama članicama Vijeća Europe koja ograničavanju podnošenje tužbi”.

2. Odvjetnik i zastupanje⁷²

101. Da bi djeca imala osigurani pristup pravosuđu koje je uistinu prilagođeno, države članice trebaju olakšati dostupnost odvjetnika odnosno druge ustanove ili tijela nadležnih prema nacionalnom pravu za obranu dječjih prava, a djecu treba zastupati u njihovo ime kad postoji ili bi moglo doći do sukoba interesa djeteta i roditelja odnosno drugih uključenih stranaka. To je glavna poruka Smjernice 37. U Europskoj konvenciji o ostvarivanju dječjih prava (ETS No. 160) ističe:⁷³ “Stranke trebaju razmotriti osiguranje dodatnih prava djeci u postupku pred sud koji ih se tiče, a posebno [...] na zasebnog opunomoćenika”.⁷⁴

102. Smjernicom 38 preporuča osiguranje pristupa besplatnoj pravnoj pomoći djeci. To ne znači nužno potpuno zaseban sustav pravne pomoći. Ona može biti osigurana na isti način kao i besplatna pravna pomoć za odrasle ili uz blaže kriterije a može ovisiti o materijalnoj situaciji nositelja roditeljske dužnosti ili samog djeteta. U svakom slučaju, sustav pravne pomoći mora biti djelotvoran u praksi.

69. Članak 33.

70. Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel), presuda od 22. lipnja 2004., *Pini i ostali protiv Rumunjske*, br. 22083/93 i 22095/93, stavak 56.⁶⁸
[http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28\(2007\)INFO1%20e.pdf](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/childjustice/MJU-28(2007)INFO1%20e.pdf).

71. stavak 56.

72. Vidi ChildONEurope, *Istraživanje o nacionalnim sustavima zastupanja djece*. ožujak 2008. (www.childoneurope.org). U ovom je istraživanju prikazano nekoliko modela.

73. ETS br.: 160

74. Članak 5. b.

103. Smjernicom (39) određeni su stručni uvjeti koje se traže od odvjetnika koji zastupaju djecu. Važno je, također da roditelji nemaju obvezu platiti nagradu za zastupanje, ni neposredno niti posredno. Ako bi odvjetnika plaćali roditelji, tada u pojedinim slučajevima kada dođe do sukoba interesa ne bi bilo nikakvog jamstva da bi za odvjetnikovu neovisnost u obrani djetetovog stajališta.

104. Preporuča se uspostava sustava sa specijaliziranim odvjetnicima za mladež, uvažavajući djetetovo pravo slobodnog izbora odvjetnika. Važno je pojasniti kakva je točno uloga djetetova odvjetnika. Odvjetnik ne treba zastupati ono što on ili ona smatra da je u najboljem interesu djeteta (kao što to čine skrbnik ili pravobranitelj), nego treba utvrditi kakvo je djetetovo stajalište i mišljenje i braniti/zastupati ih, kao što to čini u slučaju odrasle stranke. Pristanak na primjenu najbolje strategije odvjetnik treba tražiti od djeteta koje će izvijesti o svim odlučnim okolnostima slučaja. Ako se odvjetnik ne složi s danim mišljenjem, treba pokušati uvjeriti dijete, kao što bi to učinio i s odraslom strankom.

105. Uloga odvjetnika razlikuje se od uloge privremenog zastupnika (*ad litem*), uvedenog Smjernicom (42), jer privremenog zastupnika ne imenuje “stranka” već sud radi pomoći pri utvrđivanju što je najbolje za dijete. Međutim, treba izbjegavati sjedinjavanje dužnosti odvjetnika i posebnog zastupnika u cilju sprečavanja mogućeg sukoba interesa. Nadležno tijelo će, na zahtjev djeteta ili neke druge mjerodavne stranke, u pojedinim predmetima imenovati privremenog zastupnika odnosno posebnog skrbnika ili nekog drugog neovisnog predstavnika koji će zastupati djetetova stajališta.

U Gruziji se osobama mlađim od 18 godina pravna pomoć u kaznenim predmetima odobrava po službenoj dužnosti jer ih se smatra “društveno ranjivima”. Djeca ne moraju ispunjavati bilo kakav drugi uvjet za korištenje ovom pomoći.

3. Pravo biti saslušan i izraziti svoja stajališta

106. Opća napomena br. 12. Odbora Ujedinjenih naroda za prava djeteta tumači pravo djeteta na saslušanje. To je jedno o vodećih načela Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, u kojoj

je upotrijebljen izraz “osigurati će”, što predstavlja pravni pojam posebne snage jer državama strankama ne ostavlja bilo kakav prostor za slobodna tumačenja.⁷⁵ Ovom napomenom razrađena je činjenica da samo djetetova dob ne može biti temelj za ocjenu važnosti njegovih stajališta.⁷⁶ Odbor s pravom naglašava u Općoj napomeni br. 5.: “da odavati dojam da slušamo djecu nije baš zahtjevno ali zaista dati značaj njihovim stajalištima.”⁷⁷ znači pravu promjenu.

- 107.** U članku 3. Europske konvencije o ostvarivanju dječjih prava (ETS No. 160), povezuje pravo na saslušanje s pravom na informacije: u sudskom postupku djeci treba dati sve važne obavijesti, pitati ih za mišljenje i dati im priliku da izraze svoja stajališta a moraju znati i za moguće posljedice postupanja u skladu s tim stajalištima kao iza eventualne posljedice bilo koje odluke.
- 108.** Te se smjernice služe pojmovima kao što su “dob i zrelost” i “dostatno razumijevanje”, što podrazumijeva određenu razinu shvaćanja, no to ne znači da se od djeteta traži potpuno sveobuhvatno poznavanje svih odrednica konkretnog predmeta.⁷⁸ Djeca imaju pravo svoja stajališta iznijeti slobodno, bez ikakvog pritiska i bez manipulacije.⁷⁹
- 109.** Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina upotrebljavaju izraze kao što su “osjetljivo na djecu” i “pristup koji uravnotežuje pravo djeteta na zaštitu i koji vodi računa o djetetovim pojedinačnim potrebama i stajalištima.”⁸⁰
- 110.** Zakoni trebaju biti jasno napisani da bi osigurali pravnu jednakost za svu djecu. Bez obzira na dob; u slučaju kad dijete samo daje poticaj da bude saslušano, pretpostavka je da ima dovoljnu razinu razumijevanja. Međutim, dob još uvijek ima veliki značaj prilikom “omogućavanja” djeci ostvarenja njihovog osnovnog prava na saslušanje u

predmetima koji ih se tiču. (Smjernica 45). Međutim, treba istaknuti da je u nekim okolnostima djetetova dužnost svjedočiti.

- 111.** Djeca trebaju točno znati što će se dogoditi i kakav će značaj imati njihovo izraženo mišljenje ili iskaza.⁸¹ Sudac neće bez valjanog razloga odbiti ispitivanje djeteta osim ako je to u njegovom najboljem interesu (Smjernica 47). Djeci treba jasno reći da činjenica što će ih sudac saslušati ne znači da će “pobijediti” u tom predmetu. Djetetov odvjetnik, kao što se to radi i u odnosu na odrasle, će uložiti poseban napor da objasni djetetu zašto nije usvojeno njegovo mišljenje ili na temelju čega je donesena određena odluka, kako bi se steklo povjerenje u presudu i osiguralo njezino poštovanje. (Smjernica 48)
- 112.** Nadalje, djeca imaju pravo izraziti svoja stajališta i mišljenje o svakom pitanju ili predmetu u kojemu sudjeluju ili na njih utječe. To im treba omogućiti bez obzira na njihovu dob, u sigurnom okruženju, uz poštovanje njihove osobe. Moraju se lagodno osjećati kad razgovaraju sa sućem ili drugim službenim osobama. Zbog toga sudac smije izostaviti pojedine formalnosti, kao što je nošenje perike ili odore, ili saslušanje djeteta u samoj sudnici. Koristiti može na primjer, ispitivanje djeteta u sućevnoj sobi.
- 113.** Važno je da dijete govori slobodno i bez ometanja. U praksi to znači zabranu da itko ulazi u sobu (na primjer. roditelji, navodni počinitelj) te ometa okruženje nepotrebnim prekidanjem, samovoljnim ponašanjem ili prolaženjem.
- 114.** Često suci nisu obučeni za obraćanje djeci, a rijetko traže potporu specijaliziranih stručnjaka u obavljanju te zadaće. Kako što je već istaknuto (u stavku 96.), čak i mala djeca mogu jasno iskazati svoja stajališta ako im na pravi način bude pružena pomoć i podrška. U predmetu suci i drugi stručnjaci moraju u stvari razmotriti djetetova stajališta, mišljenja i poglede.
- 115.** Ovisno o željama i interesima djeteta, ozbiljno treba razmotriti tko će saslušati dijete, a može se pretpostaviti da će to biti sudac ili imenovani stručnjak.⁸² Neka djeca bi radije da ih sasluša “stručnjak” koji će

75. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta na saslušanje (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009.), stavak 19.

76. *Ibid*, stavci 28.-31.

77. Opća primjedba br. 5 o općim mjerama provedbe Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima / GC/2003/5), članak 12.

78. Za više informacija vidi CRIN Review: „Mjerenje zrelosti. Razumijevanje razvojnih sposobnosti djece“, 2009.

79. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta na saslušanje (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009.), stavak 22.

80. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke kaznenih djela (ECOSOC Res 2005/20, 22. srpnja 2005.).

81. Europska konvencija o ostvarivanju dječjih prava, članak 3.c

82. Odbor za prava djeteta preporučuje izravno saslušanje djece. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano, (CRC/C/GC/12, 1. srpnja 2009.), stavak 35.

zatim prenijeti njihovo gledište sucu. Ostala djeca međutim, jasno daju do znanja da radije razgovaraju sa samim sucem ili sutkinjom, jer će on ili ona donijeti odluku.

- 116.** Iako doduše postoji opasnost od manipulacije djecom prilikom ispitivanja i izražavanja njihovih stajališta (na primjer jedan roditelj protiv drugog), ipak treba učiniti sve na sprječavanju opasnosti od potkopavanja ovog temeljnog prava.
- 117.** Odbor Ujedinjenih naroda za prava djece skreće pozornost na simboličan pristup i neetičnu praksu,⁸³ te navodeći osnovne zahtjeve za djelotvornu i smislenu provedbu prava na saslušanje.⁸⁴ Postupci u kojima se djecu saslušava trebaju biti pregledni i informativni, zasnovani na dobrovoljnosti, vođeni s poštovanjem, važni, prilagođeni djeci, uključivi, vođeni od stručno osposobljenog osoblja, neškodljivi i svjesni rizika te na kraju pouzdani.

U predmetu među-državnog posvojenja u kojem su talijanski posvojitelji posvojili rumunjsku djecu (predmet *Pini i ostali protiv Rumunjske*), Sud je bio vrlo jasan u pogledu prava djece da budu saslušana i shvaćena ozbiljno: “Treba istaknuti da su djeca u ovome predmetu, nakon što su navršila dob za koju je razumno smatrati da su formirani kao osobe i da su dosegli potrebnu zrelost za izražavanje svog mišljenja o tome u kakvim prilikama žele odrastati, odbila zamisao da se pridruže svojim usvojiteljima u Italiji.”⁸⁵ “U interesu djece, s obzirom na to da su dosegla potrebnu zrelost za njihovo izražavanje, je bilo da njihova mišljenja o toj stvari budu razmatrana. U vezi s tim stalno odbijanje djece, nakon što su navršila 10 godina, da otputuju u Italiju i pridruže se svojim posvojiteljima, nosi određenu težinu.”⁸⁶

83. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano, (CRC/C/GC/12, 1. srpanj 2009.), stavak 132: “Odbor potiče države stranke da izbjegavaju samo simbolične pristupe, koji ograničavanju djetetovo izražavanje stajališta, ili koji dozvoljavaju saslušanje djece, ali njihovim stajalištima ne daju dužnu težinu. Naglašava da manipulacija djecom koju vrše odrasle osobe, stavljanje djece u situacije u kojima im se kaže što mogu reći, ili izlaganje djece mogućoj šteta zbog sudjelovanja u njima, nije etična praksa i ne može se tumačiti kao primjena čl. 12.”

84. Opća primjedba br. 12 o pravu djeteta da bude saslušano, (CRC/C/GC/12, 1. srpanj 2009.), stavci 133.-134.

85. Europski sud za ljudska prava (Drugi odjel, presuda od 22. lipnja 2004., *Pini i ostali protiv Rumunjske*, br. 78028/01 i 78030/01, stavak 157

86. *Ibid.*, stavak 164.

U predmetu *Hokkanen protiv Finske*, otac je zahtijevao da mu bude dodijeljena na čuvanje i odgoj kći koja je godinama živjela s bakom i djedom. Dijete nije željelo živjeti sa svojim ocem i Sud je prihvatio da je “djevojčica dovoljno sazrjela da njena stajališta budu uzeta u obzir i da stoga ne bude odobren kontakt protivno njenoj želji.”⁸⁷

4. Izbjegavanje nepropisnog odugovlačenja

- 118.** U predmetima koji se odnose na djecu treba postupati brzo i treba razmotriti uspostavu sustava koji tim predmetima daje prednost u postupanju.⁸⁸ Načelo hitnosti postavljeno je Smjernicom (50). Treba imati na umu da djeca doživljavaju vrijeme na drukčiji način od odraslih i da je za njih vremenska kategorija vrlo važna: na primjer godina dana postupanja u predmetu u kojem se odlučuje o dodjeli djece na čuvanje i odgoj desetogodišnjaku se može činiti znatno duljom nego odrasloj osobi. Sudskim poslovníkom treba predvidjeti sustav kojim će teškim i hitnim predmetima ili u slučajevima kad mogu nastupiti nepovratne posljedice propusta poduzimanja hitnih mjera, biti dana prednost u postupanju Smjernica 51 koja se odnosi na predmete obiteljskog prava.
- 119.** Ostali se primjeri ovoga načela mogu naći u mjerodavnim instrumentima Vijeća Europe. Jedan je od zahtjeva da se države pobrinu da istrage i kazneni postupci imaju prvenstvo u postupanju te da se vode bez neopravdanih odgoda.⁸⁹ To je također vrlo važno kako bi se žrtvama omogućilo da započnu svoj oporavak. Neki drugi instrument posebno preporučuje “osiguranje brzog postupanja bez nepotrebnog odugovlačenja, u cilju omogućavanja djelotvornog obrazovanja.”⁹⁰
- 120.** Poštovanje najboljih interesa djeteta može od sudskih vlasti zahtijevati fleksibilnost u provođenju određenih odluka, u skladu s nacionalnim pravom, kako je to određeno u Smjernici 53.

87. (Vijeće) presuda od 23. rujna 1994, *Hokkanen protiv Finske*, br. 19823/92, stavak 61.

88. Usporedi čl. 41. Poslovníka Europski sud za ljudska prava. To treba češće upotrebljavati prema I. Berro-Lefevre, *cit str.* 76.

89. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (CETS br. 201, članak 30., stavak 3).

90. Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe br. R(87) 20, o društvenim odnosima prema maloljetničkoj delinkvenciji, stavak 4.

U dva predmeta protiv Njemačke, Sud je, raspravljajući o vremenskom faktoru, utvrdio je da u predmetima u kojima se odlučuje o odnosu roditelj-dijete, nužno postupati izuzetno ustrajno s obzirom na opasnost da uslijed protoka vremena predmet bude *de facto* riješen a odnos djeteta s jednim od roditelja bude prekinut.⁹¹

U predmetu *Paulsen-Medalen i Svensson protiv Švedske*, Sud je utvrdio da je došlo do povrede članka 6., stavka 1 EKLJP jer vlasti u sporu o kontaktima nisu postupile sa zahtijevanom iznimnom revnošću.⁹²

Neosnovano odugovlačenje važno je izbjeći i u kaznenim predmetima. U predmetu *Bouamar protiv Belgije*, slučajeve pritvaranja maloljetnika sud je morao hitno preispitati. Smatrano je da je neopravdani protek vremena teško spojiv s brzinom nužnom u smislu odredbe članka 5., stavka 4. EKLJP-a.⁹³

5. Struktura postupka, okruženje i jezik prilagođen djeci

121. Metode rada prilagođene djeci⁹⁴ trebaju djeci pružiti osjećaj sigurnosti. Uz osobu kojoj vjeruju, moći će se tijekom postupka osjećati ugodnije. Konvencija Vijeća Europe o zaštiti djece od seksualnog iskorištavanja i seksualnog zlostavljanja (CETS br. 201)⁹⁵ određuje da pratnja djetetu može biti njegov zakonski zastupnik ili odrasla osoba po njegovom izboru, ali to mora biti osoba koja se smatra prikladnom. Odluka kojom je uskraćena prisutnosti određene osobe u pratnji mora biti obrazložena.

91. Vidi Europski sud za ljudska prava (Veliko vijeće) presuda od 13. srpnja 2000. *Elsholz protiv Njemačke*, br. 25735/94, stavak 49. i presuda od 8. srpnja 2003., *Sommerfeld protiv Njemačke*, br. 31871/96, stavak 63.

92. Europski sud za ljudska prava (Vijeće) presuda od 19. veljače 1998., *Paulsen-Medalen i Svensson protiv Švedske*, br. 16817/90, stavak 42.

93. Europski sud za ljudska prava (Vijeće) presuda od 29. veljače 1988., *Bouamar protiv Belgije*, br. 9106/80, stavak 63.

94. Vidi W. McCarney, "Načela pravosuđa prilagođenog djeci na međunarodnoj razini" Međunarodno pravosuđe za djecu, Monografija br. 3, Publikacije Vijeća Europe, 2008. str. 119-127.

95. Članak 35.1.f

122. Djeca se mogu osjećati vrlo neugodno zbog prostornog okruženja. Sudski službenici djecu trebaju upoznati između ostalog s izgledom sudnice i objasniti im tko su službene osobe koje sudjeluju u postupku (Smjernica 55). Sudnice mogu biti prilično tjeskobne ili zastrašujuće čak i za odrasle. Iako je to teško promijeniti u postojećim sudskim objektima (Smjernica 62) i u takvim sudskim zgradama postupanje prema djeci može biti bolje ako se osjećajno odnosi prema njima.

123. Kad je to moguće, u sudskim zgradama, mogu postojati posebne sobe za razgovor u svrhu osiguranja najboljeg interesa djeteta. Isto tako, djeci prilagođeno sudsko okruženje može podrazumijevati izostanak perika, sudačkih odora ili drugih službenih odora i odjeća. Primjena ovakvog načina može ovisiti o djetetovoj dobi ili dužnosti koju obavlja službena osoba. Ovisno o okolnostima slučaja i stajalištima djeteta, odore, na primjer, mogu djetetu dati jasnu poruku da razgovara s policijskim službenikom a ne sa socijalnim radnikom, što ima određeni značaj. To dodatno može kod djeteta pojačati osjećaj da nadležna tijela ozbiljno shvaćaju predmet koji na njega utječe. Zaključno, okruženje može biti razmjerno službeno, ali ponašanje službenih osoba treba biti manje službeno i u svakom slučaju prilagođeno djeci.

124. Još je važnije da pravosuđe prilagođeno djeci znači da djeca razumiju narav i doseg donesenih odluka, kao i njihove učinke. Iako presuda i njezino obrazloženje ne mogu, zbog zakonom propisanih uvjeta, uvijek biti napisani i obrazloženi na način prilagođen djeci, njihov odvjetnik ili neka druga prikladna osoba (roditelj, socijalni radnik, itd.) im treba objasniti te odluke.

125. Za kaznena djela koja počine djeca treba osnovati posebne sudove nadležne za maloljetnike ili barem vijeća za maloljetnike⁹⁶. Koliko je god to moguće, upućivanje djece na sudove za odrasle, primjena postupaka za odrasle ili osuda kao za odrasle, ne smije se dopustiti.⁹⁷ U skladu sa zahtjevom za specijalizaciju u ovom području, treba osnovati specijalizirane jedinice unutar tijela nadležnih za primjenu zakonskih odredbi (Smjernica 63).

96. Konvencija Ujedinjenih naroda o pravima djeteta, čl. 40.3.

97. Preporuka Odbora ministara Vijeća Europe br.R(87)20 o društvenim reakcijama na maloljetničku delinkvenciju, postupci protiv maloljetnika, stavak 5.

U nekoliko predmeta protiv Ujedinjenog Kraljevstva u kojima se radilo o maloljetnim počiniteljima sud je naglasio da posebnim mjerama treba stroge norme suđenja odraslima prilagoditi mladosti počinitelja. Na primjer, pravnici ne bi trebali nositi perike i odore, a maloljetni počinitelji neće biti smješteni u optuženičku klupu nego će im biti dopušteno sjesti uz svog opunomoćenika ili socijalnog radnika. Načinom vođenja rasprave treba smanjiti njihov osjećaj zastrašenosti i sustezanje, koliko je god to moguće.

Nakon što je u predmetima *T protiv Ujedinjenog Kraljevstva* i *V protiv Ujedinjenog Kraljevstva*, za sustav nacionalnih sudova utvrđeno da je zastrašujući za dijete, Kraljevski sud je izradio nacrt Praktične upute za suđenja djeci i mladeži. Cilj je bio izbjeći zastrašivanje, poniženje ili uznemiravanje djeteta kojemu se sudi. Dijelovi te praktične upute su, između ostalog: omogućavanje djetetu posjete sudnici prije suđenja i upoznavanje se s njom, osiguranje policijske potpore radi izbjegavanja novinarskog zastrašivanja ili zlostavljanje, nenošenje perika i odora, objašnjenje postupanja na način koji dijete može razumjeti, nejavne rasprave itd.

Poljsko Ministarstvo pravosuđa u suradnji s jednim NVO-om promiče i provodi ideju o sobama prilagođenim za ispitivanje djeteta. Glavni je cilj zaštititi djecu svjedoke ili žrtve zločina, naročito zločina u koji uključuju seksualno i nasilja u obitelji, načelno primjenjujući u praksi da djecu ispituju osposobljeni stručnjaci u djeci prilagođenim uvjetima. U postupku je omogućeno da djecu ispituje sudac u prisutnosti psihologa. Ostalim osobama uključenim u postupak (državnom odvjetniku, branitelju, okrivljeniku, privatnom tužitelju) koje se nalaze u posnoj prostoriji omogućeno je sudjelovanje u ispitivanju posredstvom komunikacijskog sustava između soba, pomoću jednostranih ogledala i/ili prijenosu uživo. Dječjemu osjećaju ugođe doprinose važni detalji, između ostalog: zajamčena privatnost (zvučno izolirana vrata između sobe za ispitivanje i drugih prostorija); soba opremljena u skladu s djetetovim potrebama radi osiguranja tjelesne i duševne sigurnosti djeteta tijekom ispitivanja, uz korištenje neutralnih boja i s namještaiem u

sobi koji će djeci osigurati udobno provođenje vremena (dvije veličine stolova i stolaca, sofa ili fotelja, mekani tepih); sobe opremljene materijalima i opremom korisnima za prikupljanje informacija od djeteta (olovke u boji, papir, lutke itd).

6. Dokazi / iskazi djece

- 126.** Pribavljanje dokaza/iskaza od djece nije niti najmanje jednostavno. S obzirom na to da su rijetko uspostavljeni standardi u ovom području (kao što su Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke zločina)⁹⁸, bilo je nužno pozabaviti se tim pitanjima jer obavljanje tih razgovora u svrhu dokaza/uzimanje iskaza potrebne praktične upute.
- 127.** Kao što je predviđeno Smjernicom 64 kad god je to moguće, njih trebaju pribaviti osposobljeni stručnjaci. U tom istom kontekstu Smjernicom 66 je preporučeno da u slučajevima kad jedno ispitivanje nije dovoljno, naknadna ispitivanja treba obaviti ista osoba radi dosljednosti i međusobnog povjerenja, ali broj razgovora treba biti što više ograničen (Smjernica 67).
- 128.** Očito je da prikupljanje dokaza, osobito od djece žrtava, treba urediti na posebni način i u najpovoljnijim uvjetima. Primjeri takve prakse su upotreba audioveze, videoveze ili TV veze prilikom svjedočenja, svjedočenje uz pomoć stručnjaka prije suđenja, izbjegavanje vizualnog ili drugog kontakta s navodnim počiniteljem (Smjernica 68) ili svjedočenje u odsutnosti navodnog počinitelja (Smjernica 69). Međutim, u posebnim predmetima, kao što je seksualno iskorištavanje, za žrtvu može biti traumatično snimanje iskaza. Stoga treba procijeniti moguću štetu ili sekundarnu viktimizaciju koju mogu ti zapisi prouzročiti te razmotriti korištenje drugih načina izuzev videozapisa, radi izbjegavanja ponovne viktimizacije i sekundarne traumatizacije.

98. Smjernice Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima u kojima sudjeluju djeca žrtve i svjedoci zločina (ECOSOC Res 2005/20, 2005) stavak XI, 30, d.: „Koristite postupke naklonjene djeci, uključujući sobu za razgovore osmišljenu za djecu, interdisciplinarnu službu za djecu žrtve objedinjene na istoj lokaciji, izmijenjeno sudsko okruženje koje uzima u obzir dijete svjedoka, stanke za vrijeme dok dijete svjedoči, ročišta zakazana u vrijeme dana prikladno dobi i zrelosti djeteta, prikladan sustav obavještanja kao bi se osiguralo da dijete ide na sud samo kad je to potrebno i druge prikladne mjere za olakšavanje djetetovog svjedočenja.“ Treba imati na umu da se ove smjernice odnose na svjedočenje općenito, a ne samo na kazneni postupak.

- 129.** Postupovni zakoni i propisi država članica u ovom području znatno se razlikuju i pravila za svjedočenje djece mogu biti manje stroga. U svakom slučaju, primjenjujući zakone i propise o dokazima države članice trebaju dati prvenstvo najboljem interesu djeteta. Neki od primjera navedenih u Smjernici 70 su nepostojanje zahtjeva da dijete daje prisegu ili drugu sličnu izjavu. Namjera ovih smjernica nije ugrožavanje zajamčenog prava na obranu u različitim pravnim sustavima; međutim, one pozivaju države članice da, kad je to potrebno, prilagode pojedine dijelove dokaznih pravila radi izbjegavanje dodatne traumatizacije za djecu. Naposljetku, sudac će uvijek biti taj koji razmatra težinu i valjanost svakog izvedenog iskaza ili dokaza.
- 130.** U Smjernici 70 je isto tako navedeno da ove prilagodbe djeci same po sebi ne smiju umanjiti vrijednost danog iskaza svjedoka. Međutim, treba izbjegavati pripremanje djeteta svjedoka za davanje iskaza zbog postojanja opasnosti od prejakog utjecaja na dijete. Izrada obrazaca za ispitivanje (Smjernica 71) nije nužno zadaća sudaca već prije nacionalnih sudskih vlasti.
- 131.** Zvučno i slikovno snimanje iskazivanja djece ima određenih prednosti, jer se time izbjegava ponavljanje čestih traumatičnih iskustava, neposredno iskazivanje pred sućem primjerenije je u slučaju neke djece, koja su navodni počinitelji zločina, a ne žrtve.
- 132.** Kao što je već navedeno, dob ne bi smjela biti prepreka pravu djeteta da potpuno sudjeluje u sudskom postupku.⁹⁹ Prema Smjernici 73 djetetova dob ne smije biti jedini temelj pretpostavci da je njegovo svjedočenje nevaljano ili nevjerodostojno.
- 133.** Kad su djece pozvana svjedočiti ili kad ona izraze želju za svjedočenjem u postupcima obiteljskih sporova, posebnu pažnju treba obratiti na njihov ranjiv položaj u toj obitelji te na moguće posljedice takvog svjedočenja na postojeće odnose i za ubuduće. Treba uložiti sve moguće napore za osiguranje da dijete postane svjesno posljedica svjedočenja i dobije potporu prilikom svjedočenja, na neki od naprijed navedenih načina.

^{99.} *Ibid*, stavak VI, 18.

Sud je priznao da postupci zbog seksualnih kaznenih djela imaju posebne značajke. U predmetu *S.N. protiv Švedske* Sud je utvrdio da: “žrtva takav postupak često doživljava kao mučenje, osobito ako se ne želi suočiti s okrivljenikom. Takve posebnosti su još izraženije u predmetima koji se odnose na maloljetnike. Ocjenjujući da li u takvom postupku okrivljenik omogućeno pošteno suđenje, treba uzeti u obzir pravo žrtve na poštovanje privatnog života. Stoga Sud dopušta, u kaznenom postupku zbog seksualnog zlostavljanja poduzimanje određenih mjera u cilju zaštite žrtve, u slučaju da su takve mjere usklađene s primjerenim i učinkovitim ostvarivanjem prava na obranu.”¹⁰⁰

U istom je predmetu pozornost je usmjerena na pojedina pitanja kojima je moguće navoditi na odgovor. Radi izbjegavanja njihovog negativnog učinka, mogu biti pozvani forenzički psiholozi, s odgovarajućim znanjem i posebno osposobljeni ¹⁰¹.

U predmetu *W.S. protiv Poljske*, Sud je predložio moguće načine za provjeru pouzdanosti malog djeteta koje je bilo žrtva i ukazao da ispitivanje djeteta može biti manje nasilno/ugrožavajuće kakvo je to neposredno ispitivanje. Moguće je primijeniti više djeci prilagođenih načina, kao što su, primjerice, ispitivanje djeteta uz sudjelovanje psihologa o pitanjima koje je obrana dostavila u pisanom obliku, ili obavljanje razgovora u posebnoj prostoriji, uz prisutnosti predlagatelja ili njegovog odvjetnika, upotrebom videoveze ili jednostranog ogledala.¹⁰²

E. Pravosuđe prilagođeno djeci nakon sudskog postupka

- 134.** Djeci prilagođeno pravosuđe nakon okončanja sudskog postupka moguće je postići s više mjera. Prije svega djetetu treba priopćiti i objasniti donesenu odluku ili presudu (Smjernica (75)). Ove obavijesti

^{100.} Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), presuda od 15. lipnja 2004., *S. N. protiv Švedske*, br. 34209/96, stavak 47.

^{101.} *Ibid*, st. 53.

^{102.} Europski sud za ljudska prava (Četvrti odjel), presuda od 15. lipnja 2004., *W.S. protiv Poljske*, br. 21508/02, stavak 61.

treba pratiti pojašnjenje koje mjere treba poduzeti, uključujući žalbu ili podnošenje tužbe neovisnom nadležnom tijelu. To treba obaviti djetetov zastupnik i to odvjetnik, privremeni ili zakonski zastupnik, što će ovisiti o pravnom sustavu. O tim zastupnicima djece govore Smjernice 75, 77 i 81.

- 135.** Smjernicom (76) je preporučeno poduzimanje koraka radi olakšavanja da bez odgode budu izvršene presude/rješenja koja se odnose na djecu ili na njih utječu.
- 136.** U više slučajeva, osobito u građanskim predmetima, presuda nužno ne znači da je problem ili sukob konačno riješen: obiteljske su stvari dobar primjer i njima se bave Smjernice 78 i 79. U tom osjetljivom području trebaju postojati jasna pravila o izbjegavanju sile, prisile ili nasilja kod izvršenja, primjerice u održavanju kontakata, radi izbjegavanja daljnje traumatiziranja. Stoga bi bilo dobro roditelje uputiti na službe mirenja ili nepristrane centre za organizaciju posjeta, u cilju okončanja njihovih sporova umjesto da sudske odluke provodi policija. Jedina iznimka je ugrožavanje dobrobiti djeteta. Ostale službe, kao što su obiteljski centri, moraju pratiti obitelj nakon obiteljskih sukoba, radi osiguranja najboljeg interesa djeteta.

U slučajevima izvršenja odluka u obiteljskim stvarima, kao što su pravo na kontakte i skrb o djetetu, Sud je u nekoliko slučajeva presudio da ocjena jesu li nacionalne vlasti poduzele sve potrebne korake za olakšavanje izvršenja ovisi o tome što je razumno zahtijevati (u postupku izvršenja –op. prev.) s obzirom na posebne okolnostima svakog slučaja.

U Austriji “Besuchscafe” (“Kafić za posjete”) omogućava djeci održavanje veze s oba roditelja nakon razvoda ili razdvajanja u sigurnom i podržavajućem okruženju. Ostvarivanje prava na kontakte može biti osigurano u posebnim prostorijama pod nadzorom stručnih i osposobljenih, radi izbjegavanja sukoba roditelja prilikom svakog ostvarivanja tog prava. Ovako nadzirane kontakte može naložiti sud ili ih može/gu zahtijevati roditelj/i. Dobrobit djeteta je ključno pitanje pa treba izbjegavati njegovo uvlačenje u sukob između roditelja.

- 137.** Smjernice 82 i 83 bave se djecom u koja su u sukobu sa zakonom. Osobita pozornost se posvećuje uspješnom uključivanju u društvo zbog čega je važno ne otkrivati podatke iz kaznene evidencije, osim za potrebe pravosuđa i na zakonu utemeljene izuzetke od ovog načela. Izuzeci uključuju teška kaznena djela, između ostalog ugrožavanje javne sigurnosti te zaposlenje u okviru kojeg se dolazi u kontakt s djecom. Primjer bi bilo zaposlenje osobe koja je ranije počinila djelo zlostavljanja djeteta. Smjernica 83 je usmjerena na zaštitu svih kategorija djece, a ne samo posebno ranjive.
- 138.** U predmetu *Bouamar protiv Belgije* Sud je preispitao slučaj maloljetnog počinitelja koji je devet puta bio upućivan u zatvor za odrasle i puštan iz njega. Iako je pritvaranje maloljetnika u zatvore za odrasle u to vrijeme bilo dopušteno zakonom o zaštiti maloljetnika, Europski sud za ljudska prava zaključio je da “devet naloga za smještaj u zatvor, uzetih zajedno, nije spojivo s člankom 5.1.-d. Ponovljeno zatvaranje učinilo je svaki nalog za smještaj u zatvor sve manje ‘zakonitim’ temeljem članka 5.1.d, osobito zato što državni odvjetnik nije nikada pokrenuo kazneni postupak protiv podnositelja u odnosu na djela koja su se navodila protiv njega.”¹⁰³

Britanska zaklada Barnardo’s razvila je Dječju službu za zastupanje i savjetovanje za mlade ljude u nekoliko ustanova za maloljetne počinitelje diljem Ujedinjenog Kraljevstva, pružajući im neovisno zastupanje i savjetovanje, pomažući im s pitanjima koja se odnose na dobrobit, skrb, postupanje prema njima i planiranje preseljenja dok su u pritvoru. Osim sastanaka oči u oči u roku od tjedan dana od dana kad budu zatvoreni, mladi ljudi mogu kontaktirati sa službom ili se osloniti na besplatnu liniju za pomoć. Služba za zagovaranje pomaže mladim ljudima da razumiju sustav i kontaktiraju s mjerodavnim stručnjacima kako bi im pomogli riješiti njihove probleme.

¹⁰³ Europski sud za ljudska prava (Vijeće) presuda od 29. veljača 1988., *Bouamar protiv Belgije*, br. 9106/80, stavci

V. Promicanje drugih aktivnosti primjerenih djeci

- 139.** Samo se po sebi razumije da stvarno poboljšanje u području dječjih prava i pravosuđa primjerenog djeci zahtijeva proaktivan pristup država članica Vijeća Europe, koje se potiču da provedu jedan broj različitih mjera.
- 140.** Aktivnosti *a* do *d* potiču istraživanje ovog područja, razmjenu praktičnih iskustava, suradnju te posebno aktivnosti usmjerene na podizanje svijesti, stvarajući djeci prilagođene inačice pravnih instrumenata. One izražavaju i potporu učinkovitim uredima za obavještanje o dječjim pravima.
- 141.** Ulaganje u obrazovanje o dječjim pravima i širenje informacija o dječjim pravima nije samo obveza temeljem Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta,¹⁰⁴ već i preventivna mjera protiv povreda dječjih prava. Prvi uvjet za oživotvorenje svojih prava i za prepoznavanje njihovih povreda ili mogućih povreda, je poznavanje tih (svojih) prava.¹⁰⁵

Mnoge organizacije izrađuju djeci primjerne verzije Konvencije Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i ostalih mjerodavnih dokumenata o dječjim pravima. Jedan je primjer djeci naklonjena inačica Smjernica Ujedinjenih naroda o pravosuđu u stvarima koje uključuju djecu žrtve i svjedoke zločina, koje su izradili UNICEF i Ured Ujedinjenih naroda za drogu i kriminalitet.

- 142.** Mjerama predviđenim u podstavcima *e* do *g* je cilj olakšanje pristup sudovima i žalbenim mehanizmima razmatrajući određeni broj mjera kojim je to moguće postići (uvođenje specijaliziranih sudaca i odvjetnika, olakšavanje uloge civilnog društva i neovisnih tijela na nacionalnoj, regionalnoj i općoj razini). U ovom području države trebaju predvidjeti korištenje zajedničkih žalbi. Dobar je primjer zajedničkog žalbenog mehanizma sadržan je u izmijenjenoj Europskoj socijalnoj povelji (ETS No. 163), jer dostupan i za njegovu primjenu

104. Članak 42. "Države stranke preuzimaju obvezu učiniti načela i odredbe Konvencije naširoko poznatim, prikladnim i aktivnim sredstvima, jednako odraslima i djeci."

105. Vidi I. Berro-Lefèvre, *cit.*, str. 74.-75.

nije potrebna konkretna žrtva niti je potrebno iscrpiti sva domaća pravna sredstva. Pravobranitelji za djecu, NVO-ovi za dječja prava, socijalne službe itd. moraju biti ovlašteni za podnošenje žalbi i pokretanje postupka u ime konkretnog djeteta.

- 143.** Treba naglasiti promicanje novih strategija na međunarodnoj razini, kao što je već spomenuta kampanja za postupak podnošenja žalbi/tužbi u skladu s Konvencijom o pravima djeteta
- 144.** Podstavci *h* do *i* usredotočuju pozornost na potrebu prikladnog obrazovanja, obuke i mjera za podizanje svijesti, dok podstavci *j* do *k* izražavaju potporu prikladnim specijaliziranim strukturama i službama.

VI. Praćenje i procjena

- 145.** Države članice potiču se da provedu jedan broj mjera za provođenje ovih smjernica. Trebaju se pobrinuti da ih se naširoko dijeli svim tijelima vlasti nadležnim za obranu dječja prava ili na drugi način uključenima u njih. Jedna bi mogućnost mogla biti širenje smjernica u njihovim inačicama primjerenima djeci.
- 146.** Države članice trebaju se pobrinuti i za preispitivanje domaćeg zakonodavstva, politike i prakse u pridržavanju tih smjernica, te za povremeno preispitivanje radnih metoda u ovom području. Također su pozvane propisati konkretne mjere za pridržavanje izričaja i duha ovih smjernica.
- 147.** U tom je pogledu zadržavanje ili uspostava okvira, uključujući jedan ili više neovisnih mehanizama (kao što su pravobranitelji ili pravobranitelji za djecu) od vrlo velike važnosti za promicanje i praćenje provedbe ovih smjernica.
- 148.** Naposljetku, jasno je da se organizacijama civilnog društva, ustanovama i tijelima koja promiču i štite prava djeteta treba dati aktivna uloga u procesu praćenja.

Sales agents for publications of the Council of Europe Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 231 04 35
Fax: +32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
Avenue du Roi 202 Koningslaan
BE-1190 BRUXELLES
Tel.: +32 (0)2 538 43 08
Fax: +32 (0)2 538 08 41
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

BOSNIA AND HERZEGOVINA/ BOSNIE-HERZÉGOVINE

Robert's Plus d.o.o.
Marka Marulića 2/V
BA-71000 SARAJEVO
Tel.: + 387 33 640 818
Fax: + 387 33 640 818
E-mail: robertsplus@bih.net.ba

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: +1 613 745 2665
Fax: +1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: +420 2 424 59 204
Fax: +420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskaflet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: +45 77 66 60 00
Fax: +45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: +358 (0)9 121 4430
Fax: +358 (0)9 121 4242
E-mail: akatalaus@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG cedex
Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81
Fax: +33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber
1 rue des Francs-Bourgeois
FR-67000 STRASBOURG
Tel.: +33 (0)3 88 15 78 88
Fax: +33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

GREECE/GRÈCE

Librairie Kauffmann s.a.
Stadiou 28
GR-105 64 ATHINAI
Tel.: +30 210 32 55 321
Fax.: +30 210 32 30 320
E-mail: ord@otenet.gr
<http://www.kauffmann.gr>

HUNGARY/HONGRIE

Euro Info Service
Pannónia u. 58.
PF. 1039
HU-1136 BUDAPEST
Tel.: +36 1 329 2170
Fax: +36 1 349 2053
E-mail: euoinfo@euoinfo.hu
<http://www.euoinfo.hu>

ITALY/ITALIE

Licosa SpA
Via Duca di Calabria, 1/1
IT-50125 FIRENZE
Tel.: +39 0556 483215
Fax: +39 0556 41257
E-mail: licosa@licosa.com
<http://www.licosa.com>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: +47 2 218 8100
Fax: +47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: +48 (0)22 509 86 00
Fax: +48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correiros 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
Web: www.marka.pt
E mail: apoiو.cientes@marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: +7 495 739 0971
Fax: +7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16 chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: +41 22 366 51 77
Fax: +41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: +44 (0)870 600 5522
Fax: +44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: +1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Editions du Conseil de l'Europe
FR-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: +33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: +33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Smjernice o pravosuđu prilagođenom djeci i njihovo obrazloženje donijelo je Vijeće Europe 2010. godine. Temeljeći se na postojećim međunarodnim i europskim standardima, osobito na Konvenciji Ujedinjenih naroda o pravima djeteta i Europskoj konvenciji o ljudskim pravima, smjernice su osmišljene kako bi jamčile djelotvoran pristup djece i odgovarajuće postupanje prema djeci u pravosuđu. Primjenjuju se na sve okolnosti u kojima je vjerojatno da će djeca biti, po bilo kojoj osnovi i u bilo kojem svojstvu, u kontaktu s kaznenim, građanskim ili upravnim pravosuđem. One podsjećaju na načela najboljih interesa djeteta, skrbi i poštovanja, sudjelovanja, jednakog postupanja i vladavine prava i promiču ih, Smjernice rješavaju pitanja kao što su pravo na obavještenost, zastupanje i sudjelovanje, zaštita privatnosti, sigurnost, višedisciplinarni pristup i obuka, zaštitna sredstva u svim fazama postupka i lišenje slobode.

Četrdeset sedam država članica Vijeća Europe ohrabruju se da prilagode svoje pravne sustave konkretnim potrebama djece, premošćujući jaz između međunarodno dogovorenih načela i stvarnosti. S tim ciljem, obrazloženje nudi primjere dobre prakse i predlaže načine za rješavanje i ispravljanje pravnih i praktičnih praznina u pravosuđu za djecu.

Ove su smjernice sastavni dio strategije Vijeća Europe o dječjim pravima i njegovog programa „Izgradnja Europe za djecu i s djecom” koji je 2006. godine pokrenuo Monako. Planira se niz promocija, suradnje i aktivnosti praćenja u državama članicama radi osiguranja djelotvorne provedbe smjernica na korist sve djece.

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

www.coe.int

Vijeće Europe ima 47 država članica koje doslovno pokrivaju cijeli europski kontinent. Nastoji razviti zajednička demokratska i pravna načela koja se temelje na Europskoj konvenciji o ljudskim pravima i drugim referentnim tekstovima o zaštiti pojedinaca. Od kad je osnovano 1949. godine, nakon Drugog svjetskog rata, Vijeće Europe simbolizira pomirenje..

ISBN 978-92-871-7584-7

9 789287 175847

€ 15/US\$30

<http://book.coe.int>

Council of Europe Publishing